

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

Ako človek dolgo sedi, pravijo, da dobi otise ali pa „mravlje“ v noge, tudi za želodec to ni dobro; zato se še jetniki na Žabjeku in na Gradu spuščajo na sprehode, da vidijo vsaj nebó, družega tako ne morejo videti. Jaz uže čez leto in dan nisem prišel iz mesta drugam, ko najdalje do Šentvida nad Ljubljano, pač — enkrat tudi na Bled, kamor me je hlaçon potegnil, toraj to ni potovanje bilo; zato me je, rojenega na kmetih, uže silno srbel mestni prah in tiščal ljubljanski zrak; sklenil sem toraj zopet vsaj za nekoliko dni pero in svinčnik djati na polico, vzeti v roko popotno palico ter opasati popotno torbico, da se nekoliko razvedrim in si nekaj mi še neznanega sveta ogledam ter preprašim si pljuča. Peš, se ve da, ker tako je najceneje, se največ vidi in skusi, pa pride, kamorkoli človek hoče; tudi brez družčine, ker take se lahko dobi po svetu, kjer koli in kakoršna je. Nekaj drobiža v mošnjo pa nekaj „viržink“ v žep, pa hajdi!

Doktor Janez Bleiweis je dobra duša, on vé, da mi treba razvedrila, „odpust“ je dobljen toraj uže s par besedami. „Srečno potujte, pozdravite povsod narodnjake in naše znance“ — pravi blagi mož — „pa si kaj zapišite, da ne bote prišli s prazno torbico nazaj!“ Tako sem za pot popolnem pripravljen.

Kam? Tega jaz nikdar ne premišljujem, tudi ne delam popotnih programov, ker me skušnja uči, da se tak program vselej skazi. „Idi par ur z mesta, potem se pa ozri krog sebe in kamor te bo najbolj vleкло, tje pa zavij“ — to je moj program, ki se je še vselej najbolje obnesel.

Septembra meseca je, dan ne ravno prijeten; proti Ljubljani se z gorenjske strani vlečejo oblaki; skoro bi počakal še en dan. Pa nič! Kar je skleneno, je skleneno, saj zunaj mesta morda ni tako slabo vreme, kakor tu. Zato sedem na železnico in se dam potegniti do Lazov. Komaj se vlak pomakne iz kolodvora, uže se vlije ploha, da je po strehi vagona bobnelo, kakor bi grah sipal. Lep začetek, pa le nič strahú!

V Lazah skočim z vagona, dež lije kakor prejš, vse je zavlečeno, da se ne vidi nikamor. Šembrano, to je pa pusto! V hribe na desno stran, kjer mi živi drag prijatelj, toraj uže ne, če bo taka, najbolje počakati družega vlaka, pa ž njim nazaj v Ljubljano! Pa to bi bilo sramotno, vsak bi se mi smejal; to bi bilo potovanje Jurčkovo, ki je uže zvečer zopet doma za pečjo sedel.

„Bohin bollens?“ — mi zadoni na uho, ko se pod razprtím solnčnikom stisnen okrog oziram. Zasučem se in pred mano stoji postajni stražnik, ki temu še pristavi: „pite karten!“

Jaz se nasmehnem, mu pomolim vozni listek ter ga prašam:

„Ali ne znate slovenski?“

„O pač, gospod“ — je vesel odgovor — „samo to nisem vedel, če Oni znajo. Kam so pa namenjeni?“

„Kdo?“ — prašam jaz.

„I, Oni?“

„Kateri oni? jaz tu vidim samo sebe in vas. Oni so se uže odpeljali z vlakom, kam? — vam pa ne vem povedati.“

„Aha, aha, uže zastopim“ — se smeje mož — „Oni — čem reči: Vi ste pa eden tistih hudih Slovencev. Greste čez Savo?“

„Ne vem, kako bi storil. Ali bo vreme jutri?“

„Saj bo še danes; tako ali tako“ — me vpili zdaj on — „pa brez špasa: Dež bo kmalu nehal, čez pol ure bo uže solnce. Naj grejo — čem reči: le pojdite brez skrbi čez Savo, to vreme ne trpi dolgo.“

Ta pogovor me je uže toliko razvedril, da grem in kacaje po blatu poiščem brodnika, ki je imel prvi čoln v grmovji ob bregu, družega pa na protji v sredi Save. Ladije ni bilo, tudi vrvi ne, le kózi zá-njo je bilo še videti na tem in onem bregu. Prevelika voda je bila namreč bregove zopet raztrgala. Čakajoč brodnika si ogledujem ta kraj, kjer Sava zmiraj silovito trga in kmetom odnaša rodovitno zemljo, pa jim pušča pesek; če je kje treba Savo vravnati, tu se gotovo najbolj mudi, ker ima voda po vsakem daljem deževanju drugo strugo. Zdaj je tekla v dveh curkih ob obeh krajih, v sredi pa je bil otok nerodovitnega peska in grmi ali šopi drobnega protja.

Čez kake pol ure pride brodnik z drogom in lopato, s katero najprej izmeče vodo iz čolna; ko pogleda rujave valove, katere je posebno tu voda močne podila navzdol, se mu obraz vidno skremži, vendar pa reče:

„Čez par ur ali ponoči bi ne vozil. No, pa bo uže šlo, mislim! Le stopite v čoln, pa bolj v sredo, v božjem imenu.“

„Lepa tolažba taka“ — si mislim, pa vendar stopim v čoln. On si pljune v roke, zastavi drog in poriva čoln daleč na vzgor; potem ga spusti s kljunom naprej v sredo vode in kakor bi pihnil, naju zadržé valovi na ono stran — daleč navzdol, se ve da; ne vem, če se mi niso nekoliko hlače tresle, to pa vem, da je brodnik, ko sva s tega čolna stopila na otočje, zahvalno zdihnil: „Hvala Bogu, sem se uže bal. No, tam pa ne bo nič nevarno.“ Potem greva čez protje v drugi čoln in tukaj je šlo naglo in gladko, ker ni bilo hudih valov.

Reči moram, da sem brž lajšé zdihnil, ko sem imel zopet zemljo pod seboj; bila je pač mokra in gazil sem proti Klečem blato, pa utoniti mi vendar ni bilo. V tem je bil tudi dež prenehal in celó solnce je jelo gledati skoz oknica v meglah.

Kmalu vidim pred sabo Dol in še le zdaj mi pride na misel, da grem prav za prav potovat, cesta pa, na kateri sem, drži proti Ljubljani. „Ej, ni res, vsaka pot drži po vsem svetu, po vsaki cesti prideš nekam in tudi kamorkoli te volja, če le na pravem mestu ž nje na drugo vkreneš“. Tako modrujem in stopam naprej proti Dolu, češ: „še bolje, da tu prenočiš; če jutri ne bo boljšega vremena ali celó hud dež, pa greš v Ljubljano nazaj, saj ni daleč“. V Dolu uže tudi 10 let nisem bil, kaj dé, če si to prijetno in Ljubljani tako bližnjo vas zopet nekoliko ogledam! (Dalje prih.)

Mnogovrstne novice.

* „Slovensko bralno in podporno društvo“ se je osnovalo v Gorici. Kakor odbor razglašá, je društvu namen duševna in materijalna podpora udov. Ona ima sedež v Gorici, kjer bode imelo svoje primerne prostore; v njih se bodo društveniki shajali, zabavali z branjem časopisov in raznoterih knjig, vdeleževali se podučnih govorov in veselíc. Zraven tega pa bodo imeli redni podporni udje, mestni in vnanji, pravico podpore dobivati ob času bolezní, in mestni udje tudi oskrbljevani biti z zdravniško pomočjo in z zdravili na društven račun. Slednjič se bode tudi delila o smrti domačih in unanjih udov podpora za pogrebne stroške. V društvo se sprejemajo pošteni državljani vseh stanov: trgovci, posestniki, rokodelci, delavci itd.; to med bralne ude 18letniki do vsake starosti, med podporne ude pa od 18. do 50. leta. Pristopnina domačih in vnanjih bralnih udov

prouzročuje in pospešuje in je sposobna, da omaje njega zaupanje do gotovega, natančnega in nepristranskega pravosodja;

in naposled gledé na to, da ni zakoni ni pravosodnega ministerstva naredbe ne dajejo c. k. nadsodnji v Gradci pravice, da po svoji samovolji predpisuje obravnavni jezik pri sodnijah in zadržuje iz ničevih vzrokov rabo slovenskih tiskovin:

dovoljujejo si podpisani Nj. ekselenci vodji pravosodnega ministerstva staviti naslednja vprašanja:

1. Je li c. k. pravosodnemu ministerstvu znano, da

a) posamne sodnije vse slovenske vloge odbijajo in ne hote sprejemati v slovenščini pisanih razpravnih zapisnikov?

b) da je c. kr. nadsodnijsko predsedstvo v Gradci one c. kr. sodnije, katere so v slovenščini spisane vloge sprejemale in reševale, zaradi tega grajalo?

c) da je c. kr. nadsodnijsko predsedstvo z odlokom od 2. januarja 1882, št. 9221, ustavilo vpeljavo slovenskih tiskovin za l. 1882, da si je bila z odlokom od 1. decembra 1881., št. 19.230 naročena?

2. Ali misli vlada delati na to, in s katerimi sredstvi, da se bode slovenskemu narodu pri c. k. sodnijah vendar uže neomejena raba slovenskega jezika omogočila in zagotovila?

Na Dunaji dne 10. februarja 1882.

Dr. Tonkli. Dr. Vošnjak. Obreza. Klun. Margheri. Herman. Nabergoj. Gödel. Lannoy. Viljem Pfeifer. Windisch-Grätz. Dr. Monti. Šupuk. Dr. Vitezič. Dr. Trojan. Grof Harrach. Dr. Rendič. Hladik. Penk. Dr. Matuš. Dr. Steidl. Dr. Krofta.

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Dol je zala vas, hiše prav čedne, nekatere celó gospóske; le cerkev se mi za tako ponosno vas preponižna in tudi premajhna zdi, čeravno drugače ni ravno revna. Zraven cerkve čez cesto je grofov Attemsov grajščina, po kateri je najbrže kraj dobil nemško ime „Lustthal“, ker je res lepo in obširno posestvo; škoda le, da so vsa poslopja zdaj v slabem stanu, vrti zanemarjeni, knjigarna prodana in — kakor sem slišal — vsa grajščina na prodaj. V gaji na vrtu so grozne „platané“, drevje, kakoršno se le redko kje vidi. Zopet nov dokaz, kako žalostno propada tuje plemstvo na Kranjskem. Gostoljubni gospod župnik, ki je tudi marljiv in umen kmetovalec, mi je preprijazno razkazoval kraj; med drugim mi je pokazal tudi dve poslopji, ki ste bili na posilni dražbi prodani. Pa kaj poslopji! Razvaline, nič ko golo zidovje, vrt brez drevja — sploh hakor pogorišče. Pač res treba, da postava o pokončevanju takih posestev kmalu v strogo veljavo stopi. Taka „poslopja“ niso groša vredna, najbolje, da jih kupec čisto podere in šodro stran zvozi.

Prijetno in vsaj meni preneglo je pretekla večer ob raznih pogovorih, zjutraj pa, ko se zvedri, jo vdarim na desno proti Ihanu. Vljudni gosp. župnik me spremi še do pol pota, potem se poslovim in maham sam dalje. Cesta drži skoz jelševje in vasi in ko prideš iz goščave, zagledaš nekoliko vzvišeno na podnožji podogastega holmca belo cerkvico s ponosnim farovžem in zalim novim šolskim poslopjem; to je Ihan, vas sama pa se razprostira spodej precéj široko po vodeni planjavi; voda je bistra in čista, da jo je uže kar lepo gledati;

ponuja se kar sama, da človek nehoté žejen postane.

Čeravno je kraj tako blizo mojemu domu in Ljubljani, ga vendar še nisem nikdar videl; zato in ker tukaj prijatelj mi iz šolskih let verne ovčice pase, se spnem proti cerkvi in vzdignem gospoda; par kozarcev dolenjca, ki se prav prileže, pa se napotiva oba proti Domžalem.

Hoja po čednih stezah je, akoravno se je bilo popolnem zvedrilo in se uže solnčni žarki čutili, prav prijetna in kratkočasna zavoljo živahnega pogovora. Kedar stari prijatelji, ki se le malokdaj vidijo, skup zadenejo, je zmiraj dosti govoriti, če bi tudi še za politiko ne marali; le prekmalu mine čas in tako sva tudi mi dva še preneglo v Domžaljah.

Kdor je ta kraj pred kakimi 20 leti videl, bi ga zdaj več ne poznal; prej pohlevna vasica je zdaj podobna ponosnemu trgu in to posebno zavoljo velikih fabrik, kjer se izdelujejo slamniki in drugo slamnato orodje. V mengiški okolici so od nekdanj uže kite pletli, posebno pozimi, in tudi delali slamnike, pa vse je bilo le priprosto blago; tudi so se le manj premožni in revni ljudje s tem pečali; do izdelovanja slamnate robe na debelo in fino se domačini žalibog niso mogli povzdigniti, treba je bilo tujcev, Tirolcev, ki so se tu nakupili in naselili ter postavili velike fabrike, v katerih zdaj domačini kot delavci služijo; vendar so še veseli pičlega zaslužka, dobiček pa delajo priseljeni tujci. Žalostno, da si naš Kranjec sam ne vé in tudi ne more pomagati, ker mu manjka denarja in poguma, pa tudi obrtnijskih šol, kakoršne vsi drugi narodi uže imajo. Res, kar žalost obide človeka, ko vidi najlepše reči v rokah tujcev, katerim mora ubogi in zanemarjeni domačin potem hlapčevati, če jim je še po godi!

Tako in enako sva se pogovarjala s prijateljem, ko sva pred razhodom v gostilnici pila vsak en vrček vsak na družega zdravje. Pivo nama je dišalo, ker naju je bila pot prej vendar nekoliko razgrela. Gostilnici ste tu dve boljših, prav po gosposki vrejeni, le temu sem se zavzel, da krčmarica (Trolka) ni znala nič ko nemški. Jej uže treba ni učiti se, kdor hoče pri nji kaj dobiti, naj se prej njenega jezika uči. Vendar prevzetna ni bila, to moram reči, tudi ponosna ne na to, da slovenski ne zna (kakor marsikateri tujec pri nas), marveč je rekla precej pohlevno: „Ich kann leider nicht kranerisch, die Herren kennen ja deutsch“. Moj prijatelj je rekel, da je drugače poštena in postrežljiva žena in tako sem jaz uho in oko zatisnil ter zavrl svojemu jeziku, ki je hotel uže ropotati.

Ura bíje, poldne odzvoni na Goričici (zvona glas D), vzdigneva se in se razideva; gospod gre nazaj, jaz pa naprej proti Dobu. Cesta je lepa, solnce pripeka, zato razpnem solnčnik in se pomikam počasnih korakov naprej. Svojo priljubljeno „viržinko“ (sine qua non) med zobmi premišljujem zgodovino te ceste, katera je imela zlate dôbe, pa jo je železnica čisto na kant spravila. Pa o tem še pozneje; v premišljevanji tudi nisem prišel daleč, ker motilo me je šumeenje kamniške Bistrice pred Virom, po deževanju zeló narastle. Z mosta, ki je precéj dolg, pa tudi zeló boren v napravi, sem gledal valove, močne, a bistre in jasne kakor ribje okó; gnali so seboj marsikaj, posebno šture, korenine in drevesa — dokaz, da je voda kje hudo trgala. Bistrica je eden večih hournikov, ki vsako leto kaj škode naredi.

Tako slonečemu na ograji mi potrka nekdo na ramo in praša:

„Ali Jim je kaj v vodo padlo? Ali pa morda še nikdar tekoče vode videli niso?“

Kaj čem? Nasmehnem se, pomirim o obojem vprašalca, čvrstega in prijaznega kmeta, ter grem naprej proti Viru, kamor je le še par sto korakov. Vir je bil nekdanj lepa postaja voznikov, ob cesti vidiš ponosna in

dolga poslopja s prostornimi hlevi in dvorišči; to so gostilnice, se reče, nekatere ne več, a vse kaže propad, vse glasno tožijo železnico. Po Domžaljeh je pa vas še bolj padla, zgubila je celó pošto, katero je do najnovjšega časa imela. Pred gostilnicami in po dvoriščih, kjer so nekdanj konji ceptali in vozniški kleli, raste zdaj trava, trpotec in kurje očesca, po katerih se tu in tam pojavajo umazani otroci — najbrže fabriških delavcev domžaljskih. Tu in tam se zakadi iz veže kak koci-nasti pes proti meni ter laja na vse grlo; ko pa vidi, da se za tako „opozicijo“ nič ne zmenim, se godrnjaje počasi pomakne nazaj na svoj prag ali pod klop pred hišo in se zamisli zopet v svoje pasje „študije“.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 20. febr. — Minul je teden, o katerem sme avtonomistična stranka naša po pravici reči, da je bil srečen. Hude borbe bile so v zbornici poslancev o splošni budgetni debati, hudo so napadali levičarji, posebno Klier, Jaques, Plener in Herbst vlado, zborniško desnice in s posebnim veseljem so se vtikali v slovenske razmere, toda strast storila je vse te govornike slepe nedosledne, neprepričevalne, vse je kazalo nezmožno strast obupajočih, in mirni, dosledni. le redko kaj zbadljivi odgovori poslancev iz desnice: Tonerja, Tonklija, Czartoriskega, Fanderlika, Riegerja in H. Clama, pa pogumne in odločne besede ministrov Taaffeja, Dunajevskega, Pražaka in Pinota so popolnem uničile nasprotnike, tudi nasprotne poslušalce na galerijah. Sme se po vsem po pravici trditi, da desnica in vlada do zdaj niste še priborili si tako sijajne zmage, kakor je bila ta. Izmed slovenskih poslancev še oglašena poslanca dr. Poklukar in Klun nista prišla več do besede, samo prvi je v rečnem popravku konec debate odločno zavrnil napad Jaquesov na deželnega predsednika Winklerja zaradi bohinjsko-bistriške cerkve, in pa napad njegov na domoljubje in lojaliteto Slovencev sploh, ker je očital proslavljenje Krivošjanov in Skobelev-ovega govora. — Še pomenljivejša dogodba in sijajnejša zmaga pa se je priborila preteklo soboto v zlati Pragi, ker tam je zmagal kandidat konservativne stranke českega vélikega posestva, knez Ferdinand Lobkovic, proti „chabusovi“ stranki kneza Karola Auersperga, Herbstu itd. Ta volitev enega poslanca pomeni velikanski in odločivni prevrat v tistem volilnem krogu, v katerem se je in se bo zmiraj odločevala večina državnega zbora. Knez Lobkovic Ferdinand je po nesrečnem letu 1872. prvi brez „chabrusa“, brez posilstva in brez kompromisa izvoljen konservativni poslanec. — Za nas Slovence je v malem imela pomen takega prevrata izvolitev viteza Schneida v Ljubljani. — Upamo in zanesljivo pričakujemo, da bodo tudi za nas Slovence te vesele in sijajne zmago imele kaj dejanskih nasledkov, v naših res še prav prav nestrpljivih razmerah.

Novomesto. A. D. — Slehernemu kmetovalcu je znan grm, ki se zove češmin, zlasti pa onim, ki so pretečena leta nabirali češminove skorje in korenine, zraven se ve da niso pomislili, da so s pokončevanjem te rastline sami sebi, ne samo neposrednje, ker so potem skorjo in korenine precej dobro v mestu prodajali, ampak tudi posrednje zeló koristili, ker so obvarovali na ta način svoja žitna polja necega nevarnega sovražnika naše strani. Na češminovih listih se napravijo namreč meseca velicega travna rijasti, majhnim bradavičicam podobni izrastki, v katerih se nahaja brezštevilnih zrnih prasne velikosti, tako imenovanih „klinčnih

zrnic“; ako ta zrnica veter zanese na pšenične ali pa ječmenove liste in bilke, se napravi potem iz tega obče znana pšenična ali pa ječmenova rja; koliko rja žitu škoduje, o tem nam ni treba govoriti, to vé uže vsak umni gospodar. Ker je toraj češmin rastlina, ki pro-uzroči rjo, bode vsak pameten kmetovalec previdel, da je neobhodno potrebno, da se češmin, kjer se še nahaja — zlasti za mejo pri žitnih njivah — s koreninami čisto pokonča; za to je pa letošnja lepa zima najbolj pripravna. — Za kaj je pa še letošnja zima zeló ugodna? Za čistenje debla in vej sadnih dreves od mahú, lišaja in mrtve skorje; to ti je poleg trebljenja sadnih dreves neogibno potrebno delo sadjerejca; pa kako malo se zmenijo kmetovalci pri nas za to! Pa saj jim ni morebiti znana škoda, ki jo učiniti zamore mah in lišaj sadnemu drevju. Te zelišča ne izsrkajo drevji samo soka, ona so tudi najpripravniša gnjezda in zakotnice škodljivim žužkom in mrčesem. Snažite toraj v tem prijetnem zimskem času sadna drevesa teh škodljivih najezdnic! — Zadnje bi bilo kmečke gospodarje še na nekaj opozoriti. Ker je v letošnji zimi zemlja na globoko zmrznila in potem, ko se je led zopet jel tajati, je skoraj čisto popustila žitne korenine in se tako zrahljala, da večji del mlade rastline tako rekoč v zraku stojé; zaradi tega se bodo morala žitna polja z valjarjem povaljati, toda ne po dolzem, ampak navprek, da se namreč žitne korenine ne samo na površini, marveč tudi na razborji v zemljo nazaj pritrdijo.

Iz Bohinja 14. febr. — V zadnjem listu „Novic“ bilo je brati, da je fužinska sirarska podružnica leta 1880. naredila le 12.074 kilogr. sira; v resnici bilo ga je pa 15.153 kilogr. proti 4830 kilogr. leta 1879. Za leto 1881. ga bo zopet nekoliko manj; vzrok temu je, da pri nas živinoreja od leta do leta propada, ker nam kranjska obrtniška družba pašnike vedno bolj krči. Ako bo bralcem „Novic“ všeč, oglasil se bom večkrat v predalih tega nam prekornega lista.*)

Iz Ljubljane. — Za živahne razprave preteklega tedna v dunajskem državnem zboru se je jako brigalo prebivalstvo obeh strank, po sijajni zmagi vlade, oziroma naše večine, so bili „fakcijski“ nemškutarji ravno tako poparjeni, kakor narodnjaki razveseljeni, ker zdaj, ko se vladi ne bo treba več tako hudo boriti s svojimi nasprotniki, je upati, da bo vendar enkrat dobila časa misliti tudi na nas Slovence, ki od nje dozda še nismo nič dobili; nadjamo se pa tudi od naših poslancev, da bodo vse storili, kar jim bo le mogoče. — Med vsem tem je pa tudi nekaj grenkega, dobili smo namreč povišanje davka na petrolej, ki bo zadel posebno manj premožne in srednji stan, ki si mora svetiti s to svečavo. Pa prepričani smo, da bo Slovenec tudi to breme rad nosil, če le kedaj pride do vseh svojih pravic.

— (Podoba rajncega dr. Jan. Bleiweisa vit. Trsteniškega) je slikar gosp. Ivan Franke uže izgotovil in — reči moramo — res mojstersko; to je rekel vsak, ki jo je oni teden videl pri gosp. Peregrinu Kajzelji na starem trgu, kjer je bila dva dni razstavljena; zdaj jo je pa uže odposlal, da se natanko po nji naredé z oljnimi barvami natisnjene slike, ki jih bo, kakor smo uže omenili, gosp. Kajzelj dal na svitlo in ki bodo, če bodo po tej sliki natančno posnete, gotovo krasne. Kakor slišimo, namerava tudi nek drug tukajšnji trgovec izdati podobe dr. Bleiweisa in so neki uže v delu; ne moremo pa verjeti, da bi bil dobil slikarja, ki bi mogel rajncega tako dobro zadeti in tako izvrstno naslikati, kakor je to gosp. Franke storil. Zato se gosp. Kajzelju ne bo bati nobene konkurence o tem. — Več bomo še spregovorili brž, ko bodo slike došle.

*) Prosimo.

Vitezi cesarjevi, ki so bili po mestu nastanjeni, začeli so se nemudoma zbirati s svojimi oroženimi ljudmi in so hiteli gospodu svojemu na pomoč. Nastala je krvava praska na ulicah, pobitih je bilo do 150 českih in nemških mož. Še večo zgubo so utrpeli ustajniki, skozi katere so se vitezi hrabro preklestili do cesarja, ki je s svojimi uže tudi zasedel konja, da bi z mečem preklestil pot iz mesta. Ko so Raspantovci opazili, da cesarski zmagujejo, pritiskali so tudi oni k njim, zvalivši vso krivdo na svoje nasprotnike Bergolinovce. Cesarski so popolnem premagali, ustanek zadušili in tri načelnike bergolinske stranke pod meč deli.

Po tem neljubem naključju se cesar ni hotel še dalje muditi na Italijanskem, in se je ognil vsem mogočnim slavnostim, kakor tudi razporom. Dne 1. julija je bil uže v Reznem, in dne 15. avgusta se je povrnil v svoje prestolno mesto Prago, kjer so ga vsi z velikim veseljem sprejeli in pozdravili, kajti bilo je to prvi pot, da so Čehi pozdravili svojega domačega vladarja kot rimsko-nemškega cesarja, najvišega gospodarja kristijanskega sveta.

(Dalje prih.)

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Vendar je to pasje lajanje na Viru zbudilo v meni nekaj, namreč želodec, ki je tudi začel lajati, češ, da je pač dobil nekaj pijače, al nič gorkega, posebno kosa ne, katerega bi moral uže davno v sebi imeti. Res, ura je uže skoro tri, prav ima malin, ki vso mašino mojega telesa goni, toraj tudi noge. Pa ta dan se mu je slaba godila; ob vsi poti v nobeni gostilnici ni bilo nič zá-nj, v nekaterih prav kislo vino, v nekaterih so mu pa ponujali celó samo „šnopsa“, pred katerim se je pa stresel, slišaje uže imé.

Pa da ne uidem sam sebi naprej! — Pomikaje se polagoma po cesti, zagledam nekoliko v stran na desni Dob, — kaj zalo vas s posebno ponosno cerkvijo. Spomnim se, da mi tam v kaplaniji živi drag prijatelj šolskih let in celó „klostermuc-kolega“ iz Kamnika. Pač je sobota, ako grem toraj k njemu, ne grem nič ko pogledat, če je še živ in zdrav; razen tega lahko tudi pogledam v cerkev, v kateri še nisem nikdar bil. Vkretnem toraj na desno stran in predno pridem v Dob, me zmoti apnenica tik poti, katero so ravno ljudje s pravo izurjenostjo zakladali z okroglim kamenjem. Spodej je stal možak, nekoliko više nad njim ženska, na vrhu pa zopet možki. Prvi je vrgel kamen — precéj težak, se ve da — ženski v roko, ta ga je vjela in pognala više, možkemu v roko, ki ga je zopet vrgel na kup med vplotnico. To je šlo tako naglo, da sem komaj videl, a vendar ni nikdar nič spodletelo, čeravno sem četrt ure gledal. Reči moram, da sem se taki izurjenosti in telesni moči čudil — posebno, ker so delali uže kopič čisto na vrhu.

V Dobu sem si ogledal najprej cerkev, ki mi je bila dobro všeč znotraj in zunaj; znotraj je lepo in skrbno opravljena, zunaj postavna. Potem sem potrkal na vrata svojega prijatelja in ko sediva ob živahnem pogovoru pri kozarcu vina, zapojó zvonovi nedelji. Lepo vbrano zvonjenje, véliki zvon krepek C. Mudim se le kratek čas, pa grem, poslušaje prijetno pritrkovanje. Pa tudi to dobro znajo dobski fantje; meni gre taka „godba“ kar v noge, da vse drugo pozabim.

Kmalu sem zopet na véliki cesti. Pusta in dolgočasna je morda vsakemu drugemu, a meni ne; vsaj je povsod kaj videti, bodi si lepega ali grdega, veselega ali žalostnega; razen tega so pa na cesti zmiraj ljudje, katere srečaš, doideš ali kateri tebe doidejo, in če bi tudi teh ne bilo, vsaj lahko preišljuješ in ogleduješ to in ono. Zdehati ti toraj ni treba nikdar.

Jaz imam pa še to posebno srečo, da se mi rado kaj primeri na poti, čeravno ne vselej kaj neprijetnega. Tako je bilo tudi zdaj malo pred Prevojem. Ko se namreč vstavim ter vžigam novo „viržinko“, pride memo mene stara ženica s krošnjico na hrbtu.

„Hvaljen bodi!“ — me pozdravi po lepi stari navadi.

„Amen!“ — rečem jaz in poprimem: „kam pa, kam, mati, tako hitro?“

„Hitro?“ — se obrne ona in mi pogleda v obraz; menda pa moji bradi ne upa prav, kajti brž me praša: „Od kod so pa, da znajo kranjski? No, to je pa prav lepo, ker taki bradači — naj ne zamerijo! — pri nas le po nemški tolčejo, da le količkaj znajo. Tako naš brič, pa tudi tisti novi z rudečo kapico, ki davke iztirjuje, pa ima tako čudno ime, da si ga jaz nisem mogla zamerhati. Morebiti ga Oni vedó?“

„Aha, to je štajereksekutor — ne?“

„Tako bo, nekaj štajerskega je uže zraven, pa ga noben človek ni vesel.“

„Verjamem, mati! Ali se ga tudi vi bojite?“

„Oh, ne, meni ne bo nič vzelo. Tiste krajcarčke od bajtice sem — hvala Bogu! — uže plačala; par grošev je, nič več. — Pa naj ne zamerijo, Oni so gotovo kakšen od sodnije. So nemara tukaj kje koga ubili, da gredo na komisijon?“

„Ne, mati, jaz grem kar tako, da kam pridem, nič družega.“

„No, se ve, da so plačani za to, kaj pa da! Imajo uže svoja pota. Gospodje ne hodijo nikoli zastonj tu okoli po kmetih. Kam so pa namenjeni?“

„Tega vam pa zdaj še ne morem povedati, mati. Le to vam rečem, da mi pota nihče plačal ne bo, ker nisem tistih gospodov kdo, katerim vi pravite „cesarski“.“

„No, saj sem mislila uže, ker taki se vozijo in govoré nemški, pa se s takimi ženskami, kakor sem jaz, tudi ne pomenkovajo, k večemu, če me za pot prašajo, kedar so kam zašli.“

Tako sva se nadalje pogovarjala in jaz sem zvedel, da ženica pozna dobro vse tiste kraje, kamor sem se bil jaz namenil. Slednjič jo pa prašam:

„Vi ste bili na poti, mati, vsaj se mi tako zdi.“

„Bila sem“ — odgovori tužna — „pa mi je skoro žal. To je žalostno. Gospodu fajmoštru bom koj jutri potožila, — no — pa saj tudi Njim lahko povem: Pri sinu sem bila.“

„Ej, ej! Kaj pa je? Ali je vojak?“

„Tje ga niso vzeli. Šomašter je, šomašter.“

„Se reče učitelj. No, dobro, saj učitelji niso več na tako slabem, kakor so bili prej.“

„Če bi to bilo! Ali on se je oženil, in vzelo neko na pol gosposko frajllico. Na „ofcet“ jaz nisem šla, ker je precéj daleč tje; zdaj sem se pa vendar enkrat spravila na pot k njemu pogledat, kako in kaj — — pa imam dosti. Ona ne zna ne otroka poviti ne močnika skuhati, samo gosposki klobuk ima in še dva ali pa še več. Mene je pa gledala kakor beračico. Če bi bila jaz kaj prinesla, bi bilo morda kaj drugače. Pa kaj bom reva zdaj, ko sem vse, kar sem imela, uže prej izdala zá-nj, ki me tudi več noče poznati. Zdaj se moram pa tako-le po svetu goniti, da kaj komu prinesem in kak krajcar zaslužim.“

„Stojte, mati! Pa ne, da bi bil vaš sin Pirkarjevec?“

„Kaj, krompirjevec, če sem prav slišala? Jaz ne slišim uže več tako dobro, ker sem stara. Pa nekaj tacega sem slišala, da na nekega visokega gospoda v Ljubljani veliko drži.“ (Dal. prih.)

Mnogovrstne novice.

* Število Slovencev po ljudskem štenji 1879. leta. Prihodnji zvevek „Statistische Monatschrift“ razglša številke ljudskega štenja po narodnosti. Slovenci bodo žalibože iz teh števil razvideli, da se jim je mnogo duš odvezelo po komisarjih, ki so iz njih delali tu Nemce, tam Italijane. Slovencev se je naštelo na Kranjskem 447.366 zraven 29.392 Nemcev, na Štajarskem 388.419 (Nemcev 794.841), na Koroškem 102.252 (Nemcev 241.585), v Trstu 26.263, na Goriškem 129.867, v Istri 43.004, na Nižje-Avstrijskem 1611, na Gornje-Avstrijskem 20, na Solnograškem 17, tedaj skupaj **1 milijon in 140.304 Slovencev**. Na Štajarskem se je število Slovencev od leta 1869. do 1879. zmanjšalo od 37.55% na 32.74%, v Trstu od 53.79% na 21.79%, povišalo pa na Kranjskem od 93.67% na 93.72% in na Koroškem (!) od 28.60% na 29.72%. V vseh cis-lajtanskih deželah je po računih Fikerjevih bilo 1869. leta 5.83% Slovencev od vsega prebivalstva, 1879. leta pa le 5.23%.

* Za razstavo v Trstu se je oglasilo okolo 500 du-najskih obrtnikov, tržaških pa le okolo 200, ker tukaj je prav malo obrtnije. Slišimo, da se je zadnjim obrok zta oglašanje podaljšal. Pogodba z gosp. Obliegth-om za-sran razstavne loterije je uže podpisana. Zadnji je po-ložil 100.000 gold. kavcije. Nekdo pa je sprožil dobro misel, naj bi se v spomin 500letnice v Trstu postavil velik obelisk iz kraškega marmorja na prostoru pri že-leznici.

Poziv slovenskim pisateljem!

Matica Slovenska bode po odborovem sklepu s 13. dné t. m. v posebni knjigi na svetlo dala obširen ži-votopis pokojnega svojega prvosednika dr. J. Blei-weisa viteza Trsteniškega. Pisatelji, kateri hoté prevzeti to delo ali vsaj sodelovati pri njem, naj se do 15. dné prihodnjega meseca marca oglašé društvenemu prvosedstvu.

Uredovanje „Letopisa“ za 1882. leto je Matičin odbor izročil podpisanemu prvosednikovemu namestniku, ki se torej usoja uljudno vabiti slovenske pisatelje, naj mu čim preje, vsakako pa do konca avgusta me-seca blagovolijo poslati rokopise namenjene za letošnji Letopis. Sprejemali se bodo vanj kakor doslé krajši znanstveni in poučno-zabavni članki. Da Letopis kolikor moči ustreza različnim zahtevam Matičinih družabnikov, je želeti, da je njegova vsebina mnogo-vrstna, v obče zanimljiva in vsacemu izobraženemu Slo-vcu umevna; zaradi tega spisi za Letopis z jedne strani ne smejo biti preobširni, z druge ni strogo učenjaški. Izvirnim člankom se bode da-jala se ve da prednost; med prevodi bi v prvi vrsti ugajali oni iz slovanskih jezikov, to je, iz češčine, polj-ščine in ruščine. Pisateljska nagrada je različna in se po vzajemnem porazumljenji naprej ustanovi, če treba; v obče po določilih odborovega opravilnika znaša na-grada izvirnim delom 25 do 40, prevodom 12 do 18 gld. za tiskano pôlo in se vselej še le izplačuje, kader je spis natisnen.

Pisatelji, kateri večé slovstvene proizvode pripravljajo in namerjajo ponuditi jih Matici Slovenski, naj jih takoj naznanijo in, kader bodo gotovi, pošljejo v presojo odboru, ki bode pa sploh v poštev jemal le rokopise, kateri so gledé jezika popolnem godni za tisek.

Matičin odbor pričakuje, da bodo vsi rodoljubni pi-satelji slovenski složni podpirali najimenitnejši naš slov-stveni zavod — narodu našemu na radost in korist, svo-jemu imenu na čast in slavo!

V Ljubljani 23. februarija 1882.

Za odbor Matice slovenske:
Peter Grasselli,
prvosednikov namestnik.

Razglas.

Odbor Matice Slovenske je sklenil, da je letos z nova pogajati se o tiskanji društvenih knjig, in da delo dobode tista tiskarna, ki stavi najugodnejše pogoje.

Ponudbe — bodi si samo za 1882. leto, ali pa za več let zaporedoma — se morajo izročiti društvenemu prvosedstvu v zapečatenih pismih z napisom „Ponudba o tiskanji Matičinih knjig“ vsaj

do 15. dné prihodnjega meseca marca.

Na kasnejše ponudbe se odbor ne bode oziral.

Tiskarna se mora zavezati, da bode vse Matičine knjige stavila z lepimi, novimi, neobrabljenimi črkami in prvo korekturo preskrbela sama. Knjig za družab-nike se bode zdaj tiskalo po 1500 iztisov, število družih knjig se bode odločalo v posameznem slučaju. Zato je v ponudbah izračunati cena tiskane pôle za 500 do 2000 iztisov (od 100 do 100 več) in sicer papir za-se, stav-ljenje in tiskanje pa za-se; isto tako gledé zavitkov.

Od vsake vrste papirja mora ponudbi priložena biti ena pôla za izgled.

Kdor želi pojasnila o kaki stvari, naj se oglaší v društveni pisarni na Bregu šte. 8 med 10. in 12. uro dopoludne.

Pisma s ponudbami se bodo odpečatila 16. marca v pričo gospodarskega odseka Matičinega.

Odbor Matice Slovenske

v Ljubljani 27. februarija 1882.

Grasselli,
prvosednikov namestnik.

Naši dopisi.

S Šenturške gore 23. svečana. — Danes imam pa zopet polno košarico novih cvetic, koje se poleg onih, uže v prejšnjih „Novicah“ imenovanih, veselo razcvetajo na naši gori; in te so: kurja črevca (*Stellaria media*), rudeča mrtva kopriva (*Lamium purpureum*), grenkuljica (*Glechoma hederacea*), lapuh (*Tussilago Farfara*), regrat (*Leontodon Taraxacum*), spomladni žefran ali nunka (*Crocus vernus*), lopatica (*Ranunculus Ficaria*), volčja jagoda (*Daphne Mezereum*); leska (*Corylus Avellana*) tudi uže praši in iva (*Salix caprea*) prav pridno nastavlja macre po svojih vitkih šibah. Njive, obsejane z ozimino, katera se je, hvala Bogu, dobro ohranila, prav lepo zelené in travniki tudi uže zgublajo svojo rujavo obleko. Če se spreha človek po kaki solnčnati livadi in ima oko in srce za prirodu, kako razveseliven, kako razvedriven in blaživen mu je tak sprehod! Povsod, kamor le se ozre, smehljajo se mu nasproti raznobarvane cvetice v svoji divni krasoti. In kako dobrodejno doné človeku na uhó glasovi rumenokljunca kosa, ki z jutranjo zarijo zbudivši se ves božji dan tako veličastno popeva v bližnji

omejili vsi notranji nemiri. Na zboru norimberškem so načrt cesarjev izborni knezi z velikim priznanjem sprejeli, končana pa je bila vsa ta zadeva še le naslednjega leta. S tem zakonom, „zlata bula“ imenovanim, ustanovljena so bila trdna pravila in vodila, po katerih se ima v prihodnje voliti rimsko-nemški cesar, da se odstrané ali vsaj omeje do sedaj navadni nemiri ob volitvi. Kraljem českim je zagotovil Karol ne samo prvo mesto med svetnimi izborniki v nemški državi, nego tudi vsakoršno neodvisnost od države nemške v domači upravi, ki se je opirala na starodavne, tolikokrat uže pred tem pismeno zavezane pravne razmere med vladarji českimi in cesarji rimsko-nemškimi. Vzlasti povdarja v tem zakonu pravo stanov, voliti novega kralja, kedar je izmrla bila vladarska rodovina, ker je ta prevažna pravica v nevarnost prišla bila za cesarja Albrehta in Henrika VII., katera sta v tem slučaju kraljevino česko smatrala za izpraznjen fevd države nemške in ga nazaj jemala. Spomina vredna v zlati buli je tudi določba, da bi se sinovi izbornih knezov nemških zbog večje sposobnosti kot bodoči vladarji od sedmega do štirinajstega leta učili jezika latinskega, italijanskega in slovanskega. Prav brez vsega upora pa zlata bula vendar ni sprejeta bila v državi nemški, kajti vojvodi bavarski, kateri so menili, da so z novo vpeljanimi naredbami prikrajšani, prijeli so za orožje in treba jih je bilo pokoriti.

V tem času je nastalo nekako nesporazumljenje med papežem in cesarjem, in to zbog različnih vzrokov. Inocent VI. je zapazil v pravih zlate bule, da so prikrajšane papeževe stolice pravice, vzlasti ker nikjer ni omenjeno o vplivu papeževem na volitev rimskega cesarja. Z druge strani pa, ko je papež l. 1359. zahteval desetino od vseh duhovenskih posestev v nemški državi, uprl se je cesar na čelu knezov temu zahtevanju ter svetoval papežu, naj bi raje poskrbel o tem, da bi duhovenstvo marljiviše spolnovalo svoje dolžnosti in drugo tako. To poslednjo zadevo je vzel v roke sam cesar in je opominjal vse prelate državne, da bi ostro pazili na duhovenstvo sebi podredjeno, ako ne, bode njihova posestva posvetnim knezom v užitek izročil. Videti je, da so vsled te zagrožitve nekateri knezi in velikaši nemški na svojo roko začeli sezati po imetji cerkvenem, s čegar so prišle tožbe do cesarja, in tako je bil on primoran vzeti pod svojo obrambo posestva duhovenska proti samovolji svetnega nasilja. S tem je bil papež pomirjen, in kedar je tudi on s svoje strani nemškim cerkvenim knezom naročil, da pazijo na svoje duhovnike, bila je obnovljena sloga med poglavarjema kristijanstva.

Večih zoprnosti pa je napravil Karolu nezvesti in nevhaležni njegov zet vojvod Rudolf avstrijski, ki je po smrti svojega očeta Albrehta hromega l. 1358. kot devetnajstleten mladeneč nastopil vlado v imenu svojem in ostalih svojih bratov. Imel je on izvrstnih darov duševnih, ali pri tem je bil nečimern in nepokojen človek, dehteč po časti in slavi. Kar se je dalo, je posnemal svojega tasta v uzvišenih njegovih namerah, vzlasti v tem, da je ustanovil vseučilišče na Dunaji in položil temeljni kamen veličastni stolnici sv. Štefana. Poleg tega je koj s početka svojega vladanja začel si lastiti različnih naslovov in prednosti pred drugimi nemškimi knezi, in tega Karol kot cesar rimsko-nemški ni mogel trpeti. Zavoljo tega pa so nastajali razpori med njima, v katerih se je Karol proti svojemu zetu obnašal na vso moč prizanesljivo, kar pa je Rudolf vrnil vselej z novim izneverjenjem, in le takrat se je prijatelja delal svojemu tastu, kedar je pomoči njegove potreboval.

Cesar Karol je na vso moč želel, da bi se česke in avstrijske dežele danes ali jutri pod skupnim vla-

darjem zedinile, zato je sklenil z Rudolfom avstrijskim dedično pogodbo, vsled katere naj bi se ti dve rodovini med seboj podedovali. Ta dedična pogodba je po hitri smrti Rudolfovi zopet obnovljena bila l. 1366. in potrjena tudi od ostalih bratov, kot nastopnikov njegovih; ob enem so dosegli tudi privoljenje od stanov obeh zemlja.

Leta 1331. dne 26. februarija je porodila cesarica Ana Karolu sina in dediča. Dete je bilo močno in zdravo, in cesar je bil neizrekljivo vesel. Krstili so dete na ime Vaclav.

Tega leta je bila zelo slaba letina na Českem in v vseh okolnih zemljah, in zato je nastala dragina in lakota med ubožnim ljudstvom. Da bi ubogo ljudstvo kaj zaslužilo in se tako prebilo, dal je cesar na svoje stroške zidati velik močen zid vštric Hradšinu po strmih hribu, drugim potrebnim pa se je pomagalo z miloščinjo. Pražani na pr. so morali dati 7000 korcev žita.

Naslednjega leta je umrla cesarica Ana v otročji postelji; cesar in ljudstvo so jo zelo obžalovali, ker je bila jako dobra gospá. (Dal. prih.)

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

V tem sva prišla do Prevoja, kjer se odkrhne stranska cesta proti Moravčem, glava pa drži naprej proti Lukovicu in Brdu; od tega ima ta kraj najbrž svoje ime. Poslopja tuđi tu, kakor ob vsi cesti, kažejo, da so zlati časi uže minuli, pred hišami večidel trava raste, le nekaj jih je še v precej dobrem stanu, pa je videti, kakor da bi se tudi ti gospodarji hranili le še ob nekđaj pripobljeni maščobi.

Ženica gre svojo pot naprej, jaz ji pomolim par desetec, pa ona odmaje z glavo, češ: „toliko uže zaslužim, da se preživim, več mi pa treba ni“ — in maha po cesti dalje.

Zdaj pogledam na uro in se skoro vstrašim; pet je uže odbila, do Moravč pa, kamor sem se bil namenil, je za kakega družega morda dve, zá-me pa bo gotovo najmanj tri ure ob mokri poti in praznem želodcu. Zato mi šine v glavo: kaj, ko bi se peljal? Da, pa s čem? Zidar, ki ravno hišo ob cesti ometa, mi tudi kar naravnost pové, da konja in voza nocoj še za dobro plačo ne bom tu nikjer dobil, prej tam gor ob cesti kje; pristavi pa dobrovoljno, da bom prej v Moravčah, če kar naprej grem, kakor če bi voza iskal. Slaba tolažba želodcu, posebno pa nogam, ki so brez podpore želodčeve uže tudi jele upirati se moji volji; še celó „viržinka“ ni hotela prav goreti, zato jo nevoljen tje vržem in maham naprej po mokri cesti, na katero z obeh strani visé sadna drevesa, posebno jabolke, z obilnim, pa ne še zrelim sadjem; le češplje so bile uže višnjeve.

Na desni je videti več cerkvá, posebno pa krtinsko zavoljo starodavnega črnega zvonika, sploh pa je ves kraj videti zelo zaraščen. Na desni pa je Šentvid in dalje Brdo z gradom, ki se daleč vidi; dalje proti Moravčem Gradišče tudi s starodavno cerkvijo na holmcu; tam se vidijo ostanki starega, najbrže rimskega zidovja in ker tukaj dolina, po kateri drži „dunajska“ cesta, postane naenkrat ozka; je gotovo, da je tu stal rimski tabor ali kastél (castellum).

Nekoliko čez pol ure dobre, to je, zá-me težavne hoje pridem na mesto, kjer se spoji od Lukovice proti

Moravčem napeljana cesta s prevojsko; tam stoji gostilnica čedne podobe. Užejan in truden vkrenem vá njo, nadjaje se kaj za želodec ali pa morda še celó konja, vsakako pa nekoliko minut odpočitka za pekoče me noge. Dobil pa sem le kozarec po deželi navadnega vina, ponosnega, pa vendar prijaznega gospodarja prav gorenjske korenine in kaj še? Nikogar družega, kakor strahú vsakega davkoplačevalca, katerega je rodila naj-novejša dôba zboljšavanj postav, možá s kapico rúde če obrobjeno, ki je s povaljanim zavitkom pisem ponosno košato sedel za belo lipovo mizo, a ko sem se na pragu prikazal, brž pipo iz ist potegnul in kapo z glave. Jaz dozdam tako „uniformiranega“ človeka na kmetih daleč od Ljubljane še nisem videl, zato sem mislil, da je kak Müllerjev „dienstmann“, katerega je kdo z Ljubljane s kakim silnim opravičkom v te kraje poslal; kako se pa čudim, ko mi ponosno pové, da je brdske davkarije „štajereksekutor“. No, povsod človek kaj novega vidi. V pogovoru je hvalil brdske „gospode“, to je uradnike, o kmetih okoli pa ni nič pohvalnega pravil. Jaz se nisem hotel spuščati v obširnejši razgovor, tudi nisem hotel zapaziti, kako je mož svoj uže prazni kozarec proti mojemu pollitru pomikal; menil sem se bolj z gospodarjem, ki je pa, kakor sem zapazil, vendar nekak „rešpekt“ imel pred možem s kapico rúde če obrobjeno.

Voza tudi tu ni bilo dobiti, toraj na noge, da me ne prehitijo noč. Cesta gre vedno navzgor in navzdol, je polna strmih in nevarnih klancev, vrh tega pa še slabo posuta, po vodi raztrgana in skoro popolnem brez vseh ograj; se vidi, da se po nji ne vozi veliko, ali pa morda preveč težkih kmetiških vozov. Vasi od tod naprej ni, le posamesne hiše. Ob solnčnem vremenu utegne hoja tu prijetnejša biti, po mokri cesti in ponoči pa gotovo ne. Akoravno se v prej omenjeni krčmi nisem skoro nič mudil, so vendar jeli po vseh cerkvah, katerih se tukaj veliko vidi, s hriba in iz dola oglašati se večerni zvonovi in kmalu me je zajel mrak, potem trda ponočna temota, da sem komaj pot pred sabo videl. Strahú prav za prav jaz ne poznam, vsaj po Kranjskem ne, ker ni hudobnih ljudi; vendar bi bil rajši imel svetlo ko temo, noč ima uže nekaj posebnega v sebi.

Pozno je uže, ko se mi ob cesti pokaže moravško pokopališče. Od tod je prav slab klanec v vas, skoro da ima malokateri veči kraj tak privoz, kakor je s te strani v Moravče; se ve, da tudi tu voda trga, kakor povsod po tej dolini, kjer s hribov pridira.

Bližajočemu se prvim hišam mi vdari na uho tužen, obupen krik blizo cerkve, sodim, da iz možkega grla. Osupnen se pomikam bliže in pridem do gruče ljudi, zbranih okolo ženske, zeló razdrapano, ki na vse grlo tuli in toguje, razumeti pa ne morem družega, ko posamezne besede.

„Kaj pa je tej ženski?“ — prašam možaka, ki me je zapazil in se proti meni obrnil.

„Nori, nori, nič družega“ — je odgovor.

„Pa zakaj nori in tako upije?“

„Včera so ji pokopali hčer, se ji je pa zmešala pamet, ker se ji tako večkrat zmeša. Zdaj bo nekoliko časa še tu okoli cerkve upila in razgrajala, potlej bo šla pa kam spat ali pa na pokopališče upit, kakor je včera in danes ves dan. Kar govori, ni vse skup nič, je nobeden ne razumi.“

Tako mi pravi mož in res je žena še skoro do ponoči plakala okoli cerkve, da marsikdo ni mogel spati, potem je pa šla nazaj na pokopališče k svoji hčeri. Revica!

(Dal. prih.)

Mnogovrstne novice.

* *Nova železnica med Trstom in Benedkami.* Italijanska vlada je državnemu zboru predložila načrt, po katerem bi se napravila železnica iz Benetk v Portogruaro in se potem podaljšala do Tržiča. Vse mogoče, da dobimo prej to železnico, nego drugo mnogo potrebnišo v notranje dežele. Ta železnica bi imela za Italijo velik strateški pomen, in uže zarad tega bo Avstrija prisiljena speljati drugo železno črto proti morju in Furlaniji.

Naši dopisi.

Z Dunaja 7. marca. — V državnem zboru se je nadaljevala budgetna obravnava, ki pa memo družih let prav mlačno teče, do vrha prodira zmeraj le narodni boj in to v prvi vrsti boj Čehov in Slovencev zoper Nemce, in poleg tega staro nasprotstvo Rutenov in Poljakov. — Boj Čehov zoper Nemce vrtil se je letos krog vprašanja praškega vseučilišča in krog „bitke“ pri „Kuhelbad-u“, posebno ta zadnja dogodba se je omenjala tolikokrat, da so slednjič poslanci uže pred njo bežali iz zbornice. — O slovenskih narodnih razmerah govoril je pretekli teden obširno dr. Vošnjak; začeniši s šolskimi razmerami po Primorskem, Kranjskem in Štajarskem utemeljeval je najobširnejše pravične tožbe zarad sistematičnega ponemčevanja koroških Slovencev. Po vsem pa je sklepal s prav tako odločno kakor zasluženo nezaupnico za naučnega ministra Conrada. — Koroški poslanec Moro odgovarjal je drugi dan — pa grozno plitvo in ničevno — ker se rečno tako pedagojsko barbarstvo ne dá zagovarjati. — Danes se obravnavajo srednje šole, se ve da brez naučnega ministra Conrada, kakor ves drugi naučni budget. — V odsekih se še poleg tega pridno pretresavajo: obrtniška, volilna in tarifna postava. — Ko sem spregovoril besedo tarifo, omeniti mi je vendar čudne prikazni o ceni kave. Kavarnarji čakali so komaj sklepa zbornice in poskočili so s črno kavo za 1—2 krajcarja, tako zdaj v srednjeboljših kavarnah veljá 17 krajc. Trgovci pa — in to je čudno — prodajajo danes kavo ceneje, kakor pred 1. marcem, ko je bil uvožninski davek za 16 gld. zlata pri 100 kilah nižji kot danes. — V trgovskih in narodno-gospodarskih krogih zagotavlja se, da se novejši čas toliko več kave pridelava, da se ni bati pomenljivega povikšanja cene za kavo.

V Gorici 5. marca. — „To je umevno“, da, kdor bo hotel čez sto let pisati zgodovino goriško, kronike preteklega meseca februarja v „Novicah“ ne najde; *) „konsultirovati“ **) bomoral „Sočo“ ali kateri drugi list, da zbere potrebnih dát. Za tekoči mesec pa se lahko spet k „Noviškim“ izvirkom povrne. In iz teh izvirkov naj najprej zajame to, da potem, ko so bili vsled 3 mesečne zimske suše studenci usahnili, začel jih je pretekli teden spet napajati zdaten dež, katerega so se naši sitni kmetje pa uže naveličali, češ, da zdaj bi bil najugodniši čas za delo. Bog jim ustrezni tem našim sitnežem! Pa kaj se bomo mi menili za-nje in za vreme; družih studentev potrebuje novi čas, studentev šolske vednosti. Tudi enega tacega nam je odtaknilo te dni sl. ministerstvo za uk in bogočastje: potrjeno je gosp. Simon Rutarjevo „Domovinoznanstvo“ za ljud-

*) Smo je uže tudi hudo pogrešali in bali se kaj hudega. Če tako zanesljiv studenec toliko časa ne dá svoje navadne vode, bi se skoro mislilo, da bo vsahnil. Da ste nam zdravi!

Vred.

**) Ne zamerite, g. vrednik, da sem uže spet zabredel v najnovejšo pisavo slovensko.

Pis.

sebi, ker je smrt vmes segla. Umrli so namreč kmalu drug za drugim Kazimir, kralj poljski, papež Urban V in mogunški nadškof Gerlah, Ludovik, kralj ogerski pa' ki je tudi bil v tej zvezi, imel je dela čez glavo na Poljskem, kjer je postal naslednik svojega tasta Kazimira. Na papeževo stolico je bil povišan Gregorij XI., prijatelj Karolov, in mogunški nadškof in izborni knez je postal cesarju udani Jan de Ligne.

Leta 1371. je cesar na gradu Karlsteinu zelo obolel, tako da zdravniki niso vedeli nikamor naprej. No, je vendar okreval.

Naslednjega leta se je po prizadevanji papeževem dognalo prijateljsko sporazumljenje med cesarjem Karolom in Ludovikom ogerskim in poljskim, ki je obljubil dati eno hčer drugemu sinu cesarjevemu Sigismundu, kar se je pozneje res zgodilo.

Po tem je mejni grof braniborski Oton vkljub obnovljeni dedični pogodbi poklical k sebi bratana svojega, Friderika bavarskega, z oroženo močjo, imenoval ga za naslednika in dal mu priseči zvestobo od stanov deželnih. Cesar mu je napovedal vojsko, ki pa nič ni odločila, zato je sklenil primirje na dve leti. Kedar je primirje izteklo, peljal je cesar osebno močno vojno nad Otona, in ker se le-ta ni mogel upirati nadmoči Karolovi, bil je prisiljen odreči se svoji zemlji. Za nekako odškodovanje je prejel nekaj posestev českih v gorenji Falci. Cesar je koj vzel v posest mejno grofijo braniborsko ter jo na prošnjo stanov, kakor poprej Šlezko in Lužice, spojil s kraljevino česko. Ali ker je bila ta zemlja zavoljo zanikarnosti poprejšnjih vladarjev vsa zanemarjena, skrbel je Karol na vso moč o tem, da bi jo spravil v pravi red, kar se je mu v malo letih tako dobro sponeslo, da sočasni pisatelji teh malo let ne morejo prehvaliti. (Dal. prih.)

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

V Moravčah sem uže znan, tudi to vem, da se moram vselej, kedar pridem, oglasiti pri gospodu dekanu, častitem možu, katerega sem začel spoštovati uže pred 26 leti, ko sem ga slišal v frančiškanski cerkvi o porcijunkuli s prižnice in sem mu kot kamniški „klostermuc“ s silnim ponosom kot prvi ministrant pri maši stregel. Takrat mi je bil uzor duhovnika, vzvišen, da sem se ga zmiraj spominjal z velikim spoštovanjem in nekakim občutkom, kakoršnega bi mogel vzbuditi mi vsaj škof. Morda prečastitemu gospodu dekanu s tem mojim vnetjem za njegovo osobo in duhovensko zmožnost ne bo vstreženo, ker poznam njegovo ponižnost, pa naj mi odpusti te vrstice! Saj bo vedel, da mladeniški spomini ne ugasnejo, kakor tudi materni poduki ne. Meni je bil zmiraj vzor, čeravno ga potem veliko let nisem videl; še le v deželnem zboru kranjskem sem ga zopet zagledal, pač nekoliko postaranega, pa vendar še krepkega moža in vseskozi narodnega poslanca. Žalibog, da je moral pozneje zavoljo starosti odpovedati se poslanstvu. Prepričan pa sem, da bo narodu našemu ime Toman ostalo ravno tako v spominu, kakor ime uže umrlega dr. Tomana, brata mu po imenu in druga v deželnem zboru kranjskem.

Toraj k gospodu dekanu v farovž, „če ne, bom tepen“. Ta pot bi bil pa tepen še bolj gotovo zavoljo nekaj družega, če bi ne bil šel v farovž, ampak morda kam drugam, kjer so mi bila vrata tudi odprta. Po

nekakih „koneksijah“ in drugih „eventualitetah“ (da pišem novoslovensko „elegantno“) je bilo ta večer tamkej neko meni priklenjeno bitje, kateremu se v navadnem življenju žena pravi, ki pa ni nadloga — Bog varuj to zapisati! No — kaj bom dalje pravil? Hvala Nežiki za večerjo, ki mi je potolažila želodec, katerega sem uže ves dan za norca imel. Po vrhu pa me je še razveselila po mnogournem duhovenskem poslu uže utrujena, pa vendar mila in prijazna postava gospoda dekana še o pozni uri; stari gospod je moral pa iti potem še v cerkev. To je delo, za katero je plača le na onem svetu.

Da sem dobro spal, se samo po sebi razumi. Proti jutru me pa zbudi pritrkovanje (ker bil je ravno Marijin praznik). Jaz zvonove rad poslušam, posebno če fantje tako dobro znajo pritrkovati, ko moravški. Zvonovi so tudi še dokaj lepo ubrani, le veliki (B-H) je nekoliko zabuhel, mora pretenak biti. Ko je pritrkovanje nehalo, zopet zaspim in ko me jutranji k maši vabeči zvon zbudi, lije dež v curkih.

Dež! Popotnemu človeku je dež ravno tako neprijeten, kakor bolna noga ali prazna mošnja. Gospod dekan se mi pač smeje, češ, saj smo pod streho, ali jaz ne maram strehe, ker sem se namenil na pot. Ob desetih je bila maša in pri tej sem z veseljem poslušal gospoda dekana petje in govor ter zapazil, da mu duh ni opešal, čeravno glas ni več tak, kakor mu je bil l. 1855. v Kamniku.

Po maši sem si nekoliko ogledal Moravče. Je prav lepa vas, hiše čedne, ljudje umni in prijazni, nekateri še nekako gosposki. Cerkev stoji na obširnem prostoru, kakor kak „dom“, ne kmalu kje tako, ima dva zvonika in je tudi znotraj lepo zala. Le to moram opomniti, da če bi bili Moravčani ponosni in — recimo — tudi bogateji in voljnejši za to božjo hišo, bi bila morda še lepša. Pa Bog varuj, da bi jaz kaj zabavljaj! To moram pa vendar reči, da mi obnašanje tistih „pobožnih“, med katerimi sem jaz bil nad zakristijo, ni bilo ravno všeč; zdelo se mi je, da maše niso slišali, pridige pa ne poslušali. Je pa tudi res bilo več polgosposkih sukenj in dolgih hlač, pa tudi nekaj ženskih klobukov vmes. Ne vem, od kod to?

Kosilo je bilo živahno, častita gospoda kaplana, čeravno zelo vtudena po svojem blagem poslu, sta bila prijetna, kratkočasna in duhovita družnika. V tem pa je bil dež nehal in jaz sem hotel na vsak način naprej, akoravno ne zavoljo družbe. Toraj je gospod dekan vkljub mojemu ugovarjanju dal napreči. Zahvala, pozdrav in konjiča potegneta nas.

Nas? Res je tako bilo. Za enega človeka, če tehta prav čez 80 kil, sta dva konja preveč, ženske se pa tudi rade vozijo; zato smo na voz sedli štirje (s kočijažem vred), jaz, da grem naprej, a oni trije, da se potem peljejo nazaj, ko dospemo tje, do kamer ima peljati voz mene. Da je bila med nami tudi moja „boljša polovica“, se razumi samo ob sebi.

Kako smo se vozili! Nekoliko od Moravč naprej je stala in tekla voda čez in čez, da ceste še videti ni bilo. Jaz sem se tu in tam uže po vodi vozil, da nam je v voz prišla, zato se tudi tu nisem bal nič hudega, posebno ker je naš kočijaž tako trdno in čvrsto vajeti držal. In res smo prišli srečno čez kalno vodo, potem se zavili v grič, kjer sta po slabi, po dežji raztrgani poti oba konja imela dosti vleči na vzgor in potem zopet zadržavati voz na vzdol, da se nismo prekucnili. Pa naš Tone je imel trdne roke.

Ta cesta — ali marveč pot — se vije med hribi po klancih navzgor in navzdol, kakor so sploh pota po tem kraju. Ob nji so vasice ali vsaj posamezne hiše; to so hribovci, kakor jim dolinci pravijo. Hiše so

bolj borne, a skoro vsaka ima gost sadni vrt; tudi ob potu so sadna drevesa, pa večidel tepke in češplje; oboje drevje je bilo prav polno. Po vrhah vidiš cerkvice, vse iz starih časov, in o vsaki ti vé kak starček kaj povedati. Škoda, da zavoljo vremena nisem mogel tu okoli dalje muditi se.

V dolino nad Krašnjo do vélike „dunajske“ ceste pripeljavši se vidimo, kaj je tukaj voda po deževji zadnje dni škode naredila. Vse je bila zasula s peskom, še most do ceste je bil tako spodrit, da smo morali stopiti z voza in naš kočijaž je z veliko težavo konje in voz čez spravil. Dolina je tu ozka, ob hribu so njive in pašniki, spodaj v nižavi in ravnoti pa le travniki, kateri so pa vsako leto ob deževanju v nevarnosti, ker jih potok večidel s peskom popolnem zasuje. Še celó na cesto, ki je vendar nekoliko viša od travnikov, je bila pridrla voda in nanosila peska, temelja ceste pa nekoliko tu in tam spodkopala. Da tu gospodarji zemljišč skoro vsako leto škodo trpé, je očitno, in zato je prav imel prejšnji poslanec gosp. dekan Toman in za njim sedanji poslanec gosp. Svetec, da sta to nadlogo omenila v deželnem zboru. Kaj se je potem storilo za to, ne vem, vendar se mi zdi, da se je gospodarjem teh zemljišč nekaj davkov odpisalo.

Toda naprej! Kjer smo se pripeljali na cesto, je bilo skoro polovico pota med Krašnjo in Blagovico. Jaz sem bil namenjen v štajarsko stran, toraj je kočijaž pognal konja navzgor, da smo pridrdrali do Blagovice. Tu smo si najprej ogledali po sedanjem župniku gosp. B. Petriču lepo popravljeno in ozaljšano cerkev, potem se nekaj mudili pri gospodu, tudi mojem uže starem zeló spoštovanem znancu, ki nas je prav vljudno sprejel, in mene vabil, naj bi prenočil pri njem; ker pa me je popotna žila naprej gnala, sem se za prijazno ponudbo zahvalil, dekanova kočija je šla nazaj, meni je pa gospod župnik ponudil drage volje spremljevanje do Št. Ožbolda, česar sem bil jaz na vso moč vesel.

(Dalje prihodnjích.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 13. marca. — 13. dan marca pred 34 leti je še marsikomu v spominu, posebno pri pogledu Dunajčanov. Kaj se je takrat sanjalo posebno mladini, ki je imela še nepokvarjen čut za pravico in prostost! — Kaj bi pa rekel danes človek, ki bi se prebudil po 34 letih in primerjal takratne sanje in njihovo vresničenje, kakoršno se nam kaže! — Mi Slovenci odločno smo napredovali, toda ne s pomočjo naših „liberalnih“ sosednih Nemcev, ampak v kljub vednemu boju z njimi. Glejmo naš jezik v šolah in uradih — vkljub člana XIX državnih ustanovnih postav — kaj vidimo! Obupen, zagrižen boj vse združene nemškutarije zoper naravno pravico vsakega naroda. Najbolj žalosten je še pogled na Istro in Koroško. — Pa pri vseh takih mršavih razmerah ostaja nam Slovincem vendar trdna vera v gotovo, boljšo prihodnost. — Ta teden sem zopet enkrat tako predrzen trditi, da se bodo naše razmere kmalu začele boljšati, vsaj slovenski poslanci storili so po mnogokratnih zaupnih prošnjah in pritožbah odločen korak v ta namen pri izvršilnem odboru zborniške desnice, in temu koraku obeta se vspeh. Nadrobnosti so deloma za zdaj boljše še tajne, govorijo naj od zdaj rajši dejanja; bodi-si uže dobrega ali še ne zadostnega vspeha.

V državnem zboru obravnaval se je proračun poljedelskega in pravosodnega ministerstva. Pri slednjem mahnil je dr. Vošnjak zopet z zasluženno nevoljo po naših nemškutarjih v sodnijah. Ako človek vse to čuje,

moral bi misliti, da taki nemškutarji tudi davkov ne marajo od Slovencev, pa pravijo, da pri plačevanju velja tudi slovenski jezik v uradih. — Pa še stari Karl Rechbauer, ekscelenca, ki se tako rad dá klicati ljudskega moža, se ne sramuje poskušnje, iz starih arhivov dokazovati, da slovenskega jezika in ljudstva na Štajarskem ni! Naj vendar ta ljudski (?) mož včasih stopi med slovenske Štajarce, tam je živ arhiv Slovencev, in prepričal se bo, da so tudi sodnije morale s Slovenci zmiraj slovensko uradovati, akoravno so morebiti večidel nemško pisarile v veliko škodo na steno pritiskanih Slovencev.

Danes ni javne seje, jutri prične se obravnava finančne postave, in v sredo ali četrtek se bo sprejela. — Posvetovanje nove volilne postave, colne tarife in obrtnijske postave dobro napreduje. — Letos zime tudi tukaj ni, 4½ mesecev imamo skoraj nepretrgano lepo vreme, nič snega, skoraj nič dežja, po polji in vinogradih krog Dunaja vse kmetuje.

V Gorici 12. marcija. — Vse cvete, vse zelení; zdaj, ko to pišem, kaže moj gorkomer v sobi 17 stop. R.; za cel mesec in še več smo gledé na druga leta naprej. Je li to dobro? Bomo videli. — Pisal sem zadnji krat, da je imelo naše „bralno in podporno društvo“ 5. t. m. prvi občni zbor, v katerem si je volilo predsednika in odbor. Predsednik — per acclamationem izvoljen — je voditelj kmetijske šole in deželni poslanec g. Fr. Povšè, za podpredsednika si je odbor izbral prof. bogoslovja gosp. dr. Ant. Gregorčiča; tajnik in knjigovodja je g. A. Ferfila, denarničar g. A. Klobučar (kancelist c. k. kmetijske družbe), knjižničar g. Ernest Klavžar, hišni gospodarnik pa g. Just Vuga, drugih odbornikov je še 5 in 3 namestniki. V „sodnijo“, ko bi nastal kak prepir, so izvoljeni gg. prof. Berbuč, dekan (šempeterski), Pet. Kobal in predsednik Povšè in še 2 druga. Če se oziramo po svetu, vidimo, da se dandanašnji taka društva, kakor je naše, mnogokrat zlorabijo — v vérskem, političnem in socialnem zmislu — tembolj mora vsacega pravega rodoljuba veseliti, da se je tukajšnjemu društvu posrečilo, izvoliti si tako predsedništvo in tak odbor, da imamo gotovo poročstvo, da pojde vse dobro in to tem bolje, ker misli društvo svoje delovanje z Bogom — sè svečano mašo — pričeti. Društvo šteje do sedaj okoli 150 udov, občnega zbora preteklo nedeljo se jih je udeležilo 60. — Prihodnji torek 14. dne t. m. bo sto let, odkar je papež Pij VI. — potovaje na Dunaj — prišel v Gorico; prišel je (v četrtek) med 3.—4. uro popoldne, prenočil v grof Lanthier-ovem poslopji tik kapele sv. Antona, bil drugi dan zjutraj v Véliki cerkvi pri maši in odpeľjal se ob 7. uri dopoldne proti Postojni. Na beneško mejo so bili prišli papeža sprejeti in so ga potlej spremljali do Dunaja nuncij mons. Jož. Garampi; naš rojak, državni in dvorni podkancelar grof Kobéncelj, in general Esterhazy. O tej priliki naj povem naslednjo karakteristično (resnično) anekdoto. Na meji avstrijsko-beneški v Nogaredu je čakalo veliko ljudi — naših in Benečanov — papeževega prihoda; na avstrijski strani je stala tudi ena kompanija vojakov. Kakor je uže med mejači navada, nagajali so si naši avstrijski podložniki in beneški republikanci o vsaki priliki; tako so tudi pred papeževim prihodom, bodi-si resno ali za šalo, drugi druge dražili. Neki posestnik iz Cervinjana, Andrej Corona, bil je posebno nagajiv; sred ceste je stal in Benečanom živo dokazoval, koliko več vreden da je avstrijski državlján, ko sv. Marka podložnik. Kar nenadoma pristopi avstrijsk korporal in ga sè sabljo ne prav rahlo opomni, da naj se umakne s ceste. Andrej C. zdajci sluša in, ker so se mu naši in Benečani sme-

ni hotel doseči s premagovanjem, nego po mirnem potu z dogovori, z dedičnimi pogodbami, z nakupovanjem itd. Pri tem pa je znal res prebrisano se posluževati slabosti svojih sosedov v svojo korist, ali ne da bi bil komu očitno krivico učinil. Vse to je bila veščina diplomatska, v kateri je bil Karol prvi mojster svojega časa. Kar se tiče narodov, je manj ležeče na tem, kako je kateri vladar moč nad njimi zadobil, kakor na tem, kako to moč upotrebljuje. V tem oziru zasluži Karol hvalnega priznanja, ki mu ga niti neprijatelji njegovi odrekati ne morejo, kajti je bil res pravi oče svojim podložnikom.

Znana pobožnost Karolova, naj jo današnji svet sodi kakor hoče, bila je odkritosrčna. Naklonjen je bil stolici papeževi, spoštoval je cerkev in duhovenstvo, pa ne zbog političnih ali drugih takih ozirov, niti je pri tem gledal na kakoršnokoli korist; njemu je šlo vse to prav iz srca.

Karol je bil brez ugovora najučenejši cesar v srednjem veku, kar pa se ne sme v smislu dandanašnjem tolmačiti. Tadanja učenost se je v marsičem razločevala od sedanje, tudi ni bila tako velika. Ali med učenimi možmi tistega časa zavzema Karol častno mesto. Uže to je nekaj vredno, tudi dandanes, da je znal petero jezikov gladko govoriti in pisati, čemur so se njegovi vrstniki čudili. Učenjaki so nabajali pri Karolu naklonjenost in radovoljno podporo, ž njimi je posebno rad občeval. Nekatero zmožne domačine je on sam spodbujal na spisovanje zgodovinskih knjig in je dal za-nje nabirati kronike in listine. Kako darežljivo je podpiral vedo, o tem nam priča knjižnica, ki jo je praškemu vseučilišču podaril. Ta za tiste čase jako znamenita knjižnica je obsezala 114 zvezkov, in je bila zelo draga. Karol je bil tudi sam spisovatelj, in to v oboru zgodovinskega, pravnega in bogoslovskega. Slavno njegovo delo je vlastni životopis v jeziku latinskem, ki se odlikuje z vernostjo in bogastvom obsega.

Ravno tako naklonjen je bil Karol lepim vedam, ki so za njegove dobe slavile svoj zlati vek na Češkem. Najodličniše umetnike je sprejel med svoje dvornike in jih nadaril s posestvi. Umetniki pa so imeli tudi dovolj prilike se skazovati pri premnogih stavbah in lepotinah, vzlasti v Pragi in na Karlsteinu.

Da-si je cesar in kralj Karol bil premišljen in predaren mož, ki dela le po hladnem razumu, vendar je bil podvržen nekaterim ljudskim slabostim. Glavna slabost je bila njegova nečimernost. Mnogi njegovi zavodi niso nastali toliko z dejanske potrebe in občne koristi, nego z želje ustanoviteljeve, da bi se imel s čim ponašati pred svetom, da bi mogel kazati svoje bogastvo, svojo skrb za obče dobro in blagor svojih podložnikov. Ali da ne bi samo se odlikoval med sočasnimi vladarji, nego spomin delovanja svojega tudi oddaljenemu potomstvu ohranil, ni se mu zdelo zadosti, da je toliko vrlo lepih naprav ustanovil, toliko veličastnih stavb postavil, nego je hotel tudi to, da se vse znamenitiše stvaritve in dela po njem imenujejo. Tako na pr. je nazval po sebi grad „Karlstein“, mesto „Karlsbad“ (poprej Vari, sedaj Karlovi Vari), samostan „Karlshof“ (česki Karlov), grad „Karlsberg“ (skaženo „Kašperk“) in tudi „Novo Mesto“ praško je hotel imeti imenovano po sebi „Karlstadt“, kar pa se ni prijelo.

Da je pa na ta način ovekovečil ime svoje v obliki nemški, vzbuja v nas sum, ali se je v djanji čutil narodnjaka češkega. Podoba je, da njegovo ponašanje z jezikom slovanskim in rodom češkim je bilo pred ko ne laskanje srbskemu caru Štefanu Dušanu kot enoplemenskemu vladarju, nič družega kot navadna diplomatska dvorljivost. Mi nikjer ne opazujemo, da bi jezik češki, katerega je precéj dobro govoril in pisal, užival

bil kako posebno očitno prednost, niti ga je s posebno priljubljenostjo njegoval. Imel je za podložnike Nemce in Čehe, obojim je bil pravičen, ali cilji, h katerim je cilil, bili so politični, a nikoli narodni.*)

Druga slabost, ki se Karolu očita, in to po pravici, bila je prevelika ljubezen do dece. Ona je bila kriva, da so bili pomanjkljivo odgojeni, ona je bila kriva, da je sicer tako previdni Karol z nepolitičnim razdeljenjem zemlje med svoje sinove sam podkopal krasno poslopje mogočne države češke.

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Tudi blagoviški gospod župnik mi je star znanec jako ljubeznjive postave in prijaznega obnašanja, da se mora vsakemu prikupiti prvi hip. Jako me je toraj razveselil s svojo ponudbo. Mahneva jo toraj po ozki dolini, katero so večerni solnčni žarki uže zapuščali, spodrivani po previsokih gorah. Videti je ob posameznih krajih, kakor da bi bila voda, navadno tako nedolžna in pohlevna videti, tu s silo naredila si predore skoz skale, ker strmi preseki so tu in tam tako ozki, da je komaj za cesto in vodo prostora; za vodo še celó vselej ne, ker se povsod pozna, kako se v cesto zaletava in jo trga, kedar se „shudouri“. Rimska cesta je tu šla gotovo više, ker v poznejih stoletjih je voda uže za več sežnjev ponižala dolino.

Vljudni gospod spremljevalec moj me je opozoroval na vsako mikavnejšo reč, memo katere sva šla. In tako sem tudi tukaj opazoval propad, kar je železnica dunajska pot vzela. Videti je več ponosnih hiš z obširnimi poslopji, nekdanje postaje voznikov, kjer je denarja bilo „kakor čepinj“; zdaj pa se kruši zidovje, vse se ti vidi prazno, zapuščeno in zanemarjeno, ker nima komu biti v porabo. To je pač žalosten pogled, ki kaže, kako se svet spreminja. Nekdaj so podili tu skozi Rimljani svoje svitle legijone, pozneje vozili vozniki bogastvo iz Dunaja proti Trstu in nazaj; zdaj pa pride tu memo le kak radoveden popotnik, kak „vandrovec“ ali berač, ki nima groša, da bi se peljal po železnici. Je pač zapuščena ta dolina, boljši so kmetje ob hribih, katere tu vseskozi s ceste vidiš.

Bila je nedelja, ljudstvo je praznovalo. Srečavale so naju pač družbe veselih fantov, ki so pa z navadnim pozdravom mirno šli memo. Počasi ali marveč skoro prenašlo se je zmračilo, v živahnem pogovoru tega jaz skoro nisem zapazil; moj gospod spremljevalec je pa tudi znal skrbeti za to, da se nama je pot kar ne vedé pod nogami zmikala, in tako zagledava nena doma razsvitljeno hišo, ob kateri v ponočni svit molí zvonik. To je Št. Ožbolt. Razsvitljena hiša je župnija, v to vkreneva in moj spremljevalec si dovoli šalo, da me pusti v veži, pa stopi v sobo, kjer je gosp. župnik po večerji ravno bral časnike, in naznani, da ima seboj komisarja, ki ima v farovži še nocój nekaj preiskati. Najprvo strah, ko pa se pokaže luč in jaz, smeh. Sedli smo za mizo, malo posedeli in pokramljali, si nazdravili z dobro kapljico, potem pa je moj gospod spremljevalec poslovil se in sekal nazaj dobro uro daleč ponoči, in ta pot je bila samo zavoljo mene. Še le zdaj sem se jaz butelj domislil, kako sem trudil blazega gospoda. Naj mi to odpusti!

*) To je zelo ostra sodba. Ali Čehom gré prva beseda.
Pis.

V Št. Ožboltu je bil zopet kratkočasen večer, vsaj meni, ker gospod župnik uže dobro ume sprejeti popotnika, posebno če je znanec. Prav dobro sem se tu odpočil; komaj da sem ponoči slišal dež, ki je pustil nizke megle, da je še ob devetih bilo temno. Po zajutruku odrinem, gospod župnik mi je prav povoljin spremljevalec in tako jo sekava po cesti dalje proti Trojanam.

Št. Ožbolt je moral nekdanj, kakor vsi ti znameniteji kraji, biti tudi živahna postaja voznikom in popotnikom; vsaj to kaže lepo pohoštvo ob cerkvi tik ceste, ki ima pa tudi uže vsa znamenja prej omenjenih na sebi. Zdaj je to pohlevna vasica v ozki dolini (iz katere se pa, kakor mi je gospod župnik potoma omenil, najdalje in v najlepše vidi, namreč v nebesa), ki, kakor druge, po vodi veliko trpi; ob cesti sem celó videl hišico, katero utegne ob vsakem nalivu voda tako spodmleti, da se bo v jarek zvrnila.

Na desni strani se na strmih hribu vidi romarska cerkev sv. Valentina z zvonikom na samem stoječim; tako strma je gora na tej strani, da si človek skoro misli, da bi od zgoraj lahko kamen vrgel sem dol na cesto. Po tej strani tudi ljudje ne hodijo gor, akoravno se vidi zeló blizo, marveč hodijo rajši po ovinkih. Kmalu se cesta tukaj začne napenjati, pa ne prehudo; mikavnega ni skoro nič, ker strmih košatih hribov je oko uže naveličano; zato je pa kratkočasna družba tem več vredna.

Zdaj prideva k čedni hišici, vstric kateri je plaz črnih skalic ali škrlj. In glej! Kakor bi se odprlo zagrinjalo v gledišči, zginejo tu megle in „novi svet se ti odpre“. Da res, nov svet! To ni več pusta, z meglami prevlečena dolina, bolj podobna soteski ali dolgemu grabnu, to je zemlja, zelena in rodovitna. Tukaj je — kakor mi gospod župnik pové — tudi sredi pota med Celjem in Ljubljano, a meni se je zdelo, da je tudi meja med pustim in rodovitnejim svetom. Zagleda se Štajarska in ta je v primeri s Kranjsko, vsaj na tem kraji res zelena. Pred 22 leti sem šel dijak po tej cesti, iz Žagorja prišedši, pa kje je uže spominj! Kar nikjer se mi nič znano ne zdi.

V pogovoru z gospodom spremljevalcem zvem marsikaj mikavnega. Med drugim tudi to, da po novem vredjenji zemljišnega davka naši mejaši plačujejo po tretjino, nekateri še po več manj, in da so tega zeló veseli. To je meni vesela novica, vendar se jej primeša pelin vprašanja, koliko so uže oni in njihovi predniki preveč plačali in da jim tega ne bo nihče povrnil. Na svetu je uže tako, da se stare krivice ne dajo več poravnati.

Od te hišice gre cesta nekoliko navzdol proti Trojanam. Tudi ta kraj je nekdanj slovel; nekaj sem se ga še spominjal, posebno tistih stebrov slavoloka („Ehrenpforte“), katerih pa zdaj več ni, Trojanci so jih podrli in starinsko kamenje odnosili ter menda v svoje hiše pozidali. Pa nisva se zavila v Trojane, marveč ob hiši, kjer so naši „slavni“ Konški (Konscheggi domá, sva zasukala na levo. Tudi ta hiša ima podobo stare samice s starodavno, ne popravljenjo obleko, znotraj je vse umazano in tesno; nič drugega ni več to ponosno poslopje, ko kmetijska krčma, in še piva nisva mogla dobiti; ponujali so nama pač vina, pa sem uže na obrazu svojega spremljevalca bral, da ne bo dobro, toraj sva šla.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Hohenwart in Herbst.

V zadnjih „Novicah“ smo omenili na kratko krasnega govora našega poslanca grofa Hohenwarta v

državnem zboru o razpravi poprave volilnega reda za državni zbor, in smo obljubili ta govor priobčiti po stenografičnem zapisniku, ker je tega vreden. Ali zavojjo obširnosti njegove ga ne moremo natisniti vsega v prepičlih prostorih „Novic“, ker bi predolgo tekeli in bi mu tu in tam zavoljo lajše razumljivosti morali pridati tudi več stavkov iz govorov drugih poslancev, katerim je odgovarjal, posebno iz Herbstovega, katerega je tako premlatil, da ni bila nobena bilka v njem cela več.

Zares se mora konec razprave o volilni preuredbi imenovati dvoboj med načelnikom konservativne ali avstrijske in nemško-liberalne stranke, to je desnice in leve, med grofom Hohenwartom in starim pogorelim zagrizencem Herbstom. Tako, kakor je v tem boji namlatil in popolnem ob tla vrgel grof Hohenwart Herbst, še ni bil ta gotovo nikdar pobit in ž njim tudi njegova stranka ne.

Da bodo pa tudi tisti naši bralci, ki ne tičé vedno v časnikih, vedeli, za kaj je pri ti razpravi šlo, jim podamo tu ob kratkem posnetek premembe volilnega reda za državni zbor, ki zadevajo posebno česke vélike posestnike, potlej pa dajó volilno pravico tudi ljudem, ki plačujejo po 5 gold. davka.

Na Českem so véliki posestniki po starem redu volili svojih 23 poslancev vsi skup (kakor na pr. na Kranjskem vsi skup volijo); tako so bili nemškutarski poslanci v večini in le po „kompromisu“ (sporazumljenji) so dobili tudi Čehi polovico svojih. Odslej pa bo tako, da se bo volilo po okrajih in teh je šest; nemčurji bodo imeli le v dveh okrajih večino, drugje pa Čehi, in tako bodo iz vélikega posestva dobili ti 16, nemčurji pa le 7 svojih poslancev. Se ve, da je to za Herbst in njegove pajdaše pelin, katerega ne morejo požreti, ker s tem so propadli nemškutarski véliki posestniki s poslanci za državni zbor na vse večne čase.

Druga važna reč nove postave je, da voli v državni zbor po mestih in tudi v to vrsto spadajočih trgih vsak, kdor plačuje 5 gold. davka. Za nemškutarje in liberaluše je to sila hud udarec, ker dozda so živeli le ob milosti viših, revni davkoplačevalec jih ni maral, kakor tudi oni njega ne. Da ti „petakarji“ ne bodo volili nikjer ljudi tako zvane liberalno-nemške stranke, tega so si Herbstovci sami svesti in zato jim je bila s to postavo štrna popolnem zmedena. Na eni strani so se namreč premembni volilnega reda v vélikem posestvu na Českem z vso silo upirali, na drugi pa se zopet ne bi bili radi zamerili revnejšim volilcem, katerih po tej postavi veliko dobi volilno pravico, in tako so se v zbornici zvijali in ropotali, da bi ob svoje ime vsaj pri prijateljih ne prišli. Najraje bi bili vso postavo zavrgli, ali ker tega niso mogli, nagajali so na vso moč v zbornici, in tako je grof Hohenwart spravil se na konja, da je vse posekal, posebno pa Herbst, kovača dosedanje volilne postave. (Konec prih.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 28. marca. — Ravno zdaj, ura je pol ene, končana je zadnja seja državnega zbora pred vélikonočnimi prazniki. V zadnjih sejah delala je zbornica s soparom. Včeraj sprejela se je postava o poštnih hranilnicah, razen ene številke nespremenjena po nasvetu odborovem, danes pa je bilo na dnevnem redu 10 točk, med temi pomenljiva volitev v državno sodnijo, v katero pride na mesto umrlega dvornega svetnika Heissler-a, ako bo predlog sprejet, poslanec dvorni svetnik Lienbacher, potem je bilo prvo branje vladinih predlogov o železnici v Kremški dolini, o železnici s Trsta do Herpelj v Istri in podružnih železnicah k gališki transversalni železnici; nadalje drugo in tretje branje postave,

govinci čakali so le prilike, da nam povedó Avstrijancem, kako malo so zadovoljni z nami in z našimi novimi napravami.

Ta prilika ponudila se jim je lansko jesen, ko se je vnel v Krivošiji, na hercegovinski meji, vendar pa še na dalmatinski zemlji hud upor, in sicer zato, ker so naši veliki gospodje na Dunaji in njihovi prijatelji sklenili, naj se dalmatinski, hercegovinski in bosenski fantje ravno tako k vojakom nabirajo, kakor pri nas. Lansko spomlad so jim res razposlali listke, naj se pridejo pokazat gosposki, da jih potrdi, če bodo za vojaški posel dobri. Dunajski gospodje so mislili, da so Dalmatinci uže pozabili, kaj se je godilo pri njih l. 1869., toraj pred 12 leti. Tudi takrat so poklicali dalmatinske fante k potrjevanju, a na mesto z listki za klobuci prišli so s puškami v roci ter dejali, da se kratko malo ne dadó potrjevati k pešcem ali konjikom, k večemu kakor mornarji na avstrijskih vojnih ladijah bi še služili, če jih hočejo vzeti. To se je dalmatinski gosposki neznanstvo pod nos pokadilo. Brzo je pisala na Dunaj po vojake, češ, da ohladé nekoliko dalmatinske in fantom prevroče glave. In res prišla je takrat velika vojska v Dalmacijo, opravila pa ni nič. Dalmatinci so se zalizali v skalovje in visoke goré, kjer jim ni bilo moč od nobene strani do živega. Naša vojska je naposled opešala. Skleniti se je moral z Dalmatinci mir v Knežlacu, kjer so dosegli, kar so želeli.

Lansko pomlad pak je sunila naša velika gospoda v Dalmaciji v ravno tisto sršenovo gnjezdo, kakor pred 12 leti, in kakor takrat, odpovedali so Dalmatinci tudi sedaj pokorščino. Zgodilo se je to v Krivošiji, v dalmatinskem okraji, ki se dotika na eno stran Črne gore, na drugo Hercegovine. Ta upor bi se bil dal morebiti še udušiti, ko ne bi pritegnili Dalmatincem tudi Hercegovinci in Bošnjaki. Tudi njim nista dišala komis in vojaška suknja do malega nič.

Koj za kotorskim zalivom vzdigajo se velikanske strme goré kviško. Pot na te pečine je neznanstvo težavna. Ceste ni tu nobene, steze gredó tako zeló navpič, da je treba največkrat le po vseh štirih lezti. Vrhu tega razorja deževje te nevarne steze v enomer ter vali z višine kamenje in skale na-nje. Če se nad tako stezo ustopijo uporniki ter valé skale na vojake, ki se trpinčijo po teh divjih globočinah, zamorejo ustaviti še tako veliko vojsko, ter ji zapreti pot na hribe. Na teh visočinah so uporniki varni, kakor v najtrdnejšem gradu. Živ krst jim tû ne more do živega.

Uže lansko jesen stepali so se oboroženi Krivošijanci in čete hercegovinskih potepuhov skup, prikazovale se tû in tam, pa zopet izginile, nadlegovale mirne ljudi ter oblegale pota in vasi, ki se niso še uprle proti naši gosposki. Naši vojaki zgrabiti so jih poskusili večkrat, a zginili so, kakor bi se v tlá vdrli; ne dolgo po tem pa so se pokazali zopet na drugem kraji. Gosposki jelo je vroče prihajati, ker ustaši ušli so ji med prsti, kedar je posegla po njih in mislila, da jih uže drži. Naj bi bil le svet tak, kakor je pri nas, upor bi se kmalu zadušil, a tu je skala pri skali, gora pri gori, svet razoran, kakor bi ga krti razrili. Cestá za vožnjo ni, ozke, strme, nevarne steze vijó se le pod visocimi skalami, da spleza po njih komaj tovorna živina v gore. Živež, strelivo, kanoni, vse se mora po hrbtéh znositi. Po teh v skale pogreznenih potih ne vidi se ti drugam, ko kviško v nebo. Pest upornikov na pravem kraji postavljenih v stanu je celi vojski pot zapreti. Gorjé našim po hercegovinskih krajih raztrošenim vojakom, če jim uporniki vse te težavne poti zapró! Od kod naj dobé pomoči, če pritisnejo od vseh strani na-nje! Najimenitnejša stvar za naše vojake je toraj, da si drzé pota odprta, vsak vršiček gorá je zlatá vreden. Boje-

vati se je do dobra nemogoče, ker uporniki, ležeči vrh visocega skalovja, se od tal gori komaj razločijo in dostikrat se ne vidi od njih nič drugega ko čez skalo moleča glava ali pa celó še samo konec puškine ceví. Bojuj se z njimi, če moreš!

Ko so na Dunaji izpoznali, da prigovarjanje in mešetanje ne izdá nič, segli so po 8 milijonov gold. v veliko kaso, kamor se stekajo davki vsega cesarstva, ter jih dali vojskinemu ministru naj si nakupi, kar meni, da je za vojsko treba, ter upor prej ko mogoče uduši.

(Dalje prihodnjič.)

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Desna pot pelje proti Št. Gothardu, meni do tje tako neznanemu kraju, kakor Sibirija, čeravno mi biva tam za župnika drag prijatelj in sošolec.

Morda bo kdo prašal, zakaj jaz potovaje se tako rad oglašam pri gospodih duhovnikih in zakaj sem njihove družbe najbolj vesel.

Takim radovednežem (in prišli so uže celó do mojih ušes) bodi ta odgovor: Prvič imam jaz veliko svojih znancev in sošolcev med duhovščino; take bi obiskal, če prav bi ne bili zložnih nazorov; — drugič gré popotnik, kakor sem jaz, po svetu, da kaj zve; po kmetih pa so gospodje duhovniki najbolj izvedeni ljudje o krajnih rečéh, razen tega pa najbolj učeni tudi v drugem obziru; duhovnik tudi ni prevzet, ne ošaben na svojo učenost, ampak pohleven in priljuden, da se brž tvojemu srcu prikupi; tretjič je na Kranjskem vsaj duhovnik vsak narodnjak, toraj ti bo prijazen, ako te spozná, lahko mu kar iz srca govoriš. Žalibog, da jaz o posvetnih ljudéh vsaj ob svojih popotnih skušnjah kaj tacega vseskozi ne morem reči, akoravno sem tudi s takimi veliko ongavil se. Pri duhovnih gospodih je učenost, prijaznost in postrežljivost, pri vsem tem pa ne naložé človeku nobene dolžnosti, pri posvetnih pa ni vselej tako.

Po tej postranski opazki naj se vrnem na svojo pot nazaj.

Moj gospod spremljevalec me je tu opozoril na kraj. Res! Tukaj mora človek postati. Razgled je v trojno stran, če tu stojiš in se ozreš pred-se, zdi se ti, kakor da si na razpotji, a na razpotji v tri strani. In res vidiš tu pota in doline tako razdeljene. Bog varuj, da bi jaz segal v jezikoslovne skrivnosti Levstikove, a vendar bi trdil to, da ime „Trojane“ prihaja od narave tega kraja, ker se svet tu razdeli, kakor na pr. roglji treh vilic, le da se stranski dve zakrivite nekoliko zeló v stran.

Najina pot je bila ravno po robu ali grebenu srednjega griča in ta pot drži proti Št. Gothardu, kakor sem uže omenil. Videti ni bilo še ne cerkve, ne kraja, pa moj gospod spremljevalec je rekel, da bom jaz prej tam, ko on domá. Predno se ločiva, mi pravi:

„Vaš prijatelj in sošolec, ki zdaj v Št. Gothardu duše pase, je najmogočnejši gospodar na svetu.“

„Kako to?“ — prašam jaz.

„Ker ima v svoji fari najviše osebe, ki vladajo zemljo in nebo.“

„Ej, ej! Pa ne, da bi bilo res! Katere so pa te osebe?“

„Papež, Cesar in Deus (bog)“ — mi je odgovor; — „to so trije dobri kmetje, in s Papežem sva prej govorila, ko je ravno tam doli mrvo kosil. Cesarja vam bo pa vaš prijatelj morda pokazal, če bote hoteli in če bo domá, ravno tako Deus-a.“

Na! Če se kaj kje dobro vragja, je to. Jaz ne vem, kako sem se od svojega gospoda spremljevalca poslovil, ker mi je ta trojica res preveč čudna bila. Kaj, če bi od teh poštenih možakov imela spodnja vas imé Trojane? „Viržinko“ ven! Kaj tacega na vsem svetu ni. Le čakaj, Janez, če te bom le dobil! Nebo in zemljo ima pod sabo, pa je tako ongavo ponižen! Če bi imel jaz Cesarja, Papeža in Deusa v bukvah, bi uže vedel, kaj. Ves svet bi prekucnil.

Po razhodu sem srečal še nekaj kravic, ki si domú gredé gotovo niso mislile naleteti na tako nenavadno oblečeno božjo stvar, kakor sem bil jaz; no, pa smo se prav dobro sporazumeli; kravice so vidile, da jim jaz nočem hudega storiti, jaz pa, da kravice nimajo hudobnih namenov, in tako smo šli vsak svojo pot, jaz navzgor, one navzdol. Ta „politični konflikt“ je bil toraj srečno razvozljan.

Tukaj moraš malo noge vzdigati, ker gre v rebro, a ne dolgo, ker čez slabe pol ure uže se ti pred nosom zablšči zvonik. To je Št. Gotthard, na višini stoječ, a vendar od te strani za gričem. Lepo, visoko, zračno! To je nekako sedlo, grič, na kakoršnih so stari najraje cerkve zidali.

Jaz sem bil svoj solnčnik, ki pa tudi dežju vsaj kolikor toliko kljubuje, razpel, kar zagledam tam ob poti na pol pogorél kozolec in zraven njega nekoga, ki v to pogorišče zre, kakor da bi ga vest pekla. Vendar zapazi moj solnčnik, se približa in — — no, vsaj ni treba družega praviti, ko da sva se srčno pozdravila in da sem ga jaz prašal, zakaj je tisti ožgani kozolec tako srpo gledal.

„Zato, ker sem ga rešil, da ni zgorel ves“ — mi odgovori; — „včeraj opoldne je začelo goreti, kdo ve, od kod zažgano; jaz sem zapazil ogenj skoz okno, skočil dol, klical ljudi in — — vidiš, koliko kozolca je pogorelo?“

Zares, vsa čast! Kozolec je imel pet „štantov“ ali „oken“, in le dva sta zgorela, akoravno je bil kozolec z žitnimi snopi ves zamašen. Jaz ne verjamem, da bi bila tako sloveča „Laibacher“ ali katera koli „Feuerwehr“ tak ogenj pogasila, posebno če se pomisli, da tu na hribu vode ni. Če bi bil pogorel kozolec, bi bilo pogorelo tudi pohoštvo zraven in morda še več drugih hiš; zato se mi je nekako razumljiva zdela zamišljenost gospoda župnika, ki mi je vse to razložil in kazal, predno sva šla na njegov dom. (Dal. prih.)

Naši dopisi.

V Gorici 3. aprila. — Žalostni teden — žalostna sporočila. Pokopali smo te dni dvoje mož učiteljskega stanú: enega zastopnika stare šole in eno žrtev nove dobe. Dne 31. marcija smo spremili 74letnega, vpokojenega učitelja nekdanje tukajšnje c. k. normalke, Valentina Lebana, stare korenike poštenjaka. Bil je rajnki steber iz one dobe, ki ni zahtevala poloučenjakov v ljudski šoli, pač pa celih učiteljev in — gojiteljev. Učil je stari g. L. živo in uspešno ne le z besedo, temveč tudi z zgledom v šoli in — cerkvi. „Križec“, s katerim so ga okinčali, ko je bil na normalki doslužil, bil je trdo in pošteno zaslužen.* —

* Leta 1838—39 je kot „hihilf“ (Gehilfe) tudi meni peresa rezal. Kaj je to: „peresa rezal“ — poreče sedanja mladina. Da, tudi rezanje gosjih peres je značaj stare šolske dobe.

Sinoči pa je bil častitljivi pogreb c. k. više realke profesorja g. Lovr. Franca Urbančič-a, Goričana. Bil je U. mnogo let (preskušen) supplant ne le na obeh srednjih šolah v Gorici, temuč tudi v Ljubljani, Trstu in Celovcu. Kakor veliko družih, ni mogel tudi on do stalne službe priti; še le lansko jesen je vse žile napel in se mu je posrečilo zatrdno mesto doseči na tukajšnji realki; toda kal pljučne bolezni je bil uže v njem. Konec januarija je moral šolo popustiti in v naslednjih 2 mesecih ga je nadloga umorila — še ne prav 30 let starega, očeta 2 otročičev, katerih eden (sinček) je 10 ur za njim umrl, kar je splošno senzacijo vzbudilo. Peljali so otroka z očetom vred k pogrebu. Rajnki U. je bil zmožen in priljubljen učitelj. Izkazali so mu zadnjo čast realka in gimnazij z vso mladino, druga učiteljsva, zastopniki slovenskih društev in mnogo drugih meščanov. Voz je bil poln lepih vencev. — V miru naj počivata oba vrla šolnika! — O družih rečeh drugoč.

Prem 23. marca. (Javna zahvala.) Podpisani šolski ravnatelj obrnil bil se je dné 26. decembra 1881. leta pod opravilno števil. 68 s prošnjo za vrbove sadike iz centralne c. k. državne drevesnice „pod Rožnikom“ do visoke c. k. deželne vlade za Kranjsko, katera je le-to prošnjo s tem premilostno uslišati izvolila, da je udano podpisnemu dné 19. t. m. z visokim dopisom pod št. 1468 iz navedene centralne državne drevesnice 10.000 kosov pletarskih vrh količkov za nasad v tukajšnji dolini nakazala, ter ga o kmalem prejemu tistih ob enem avizirala. Te sadike prav dobro ohranjene prejel je podpisani uže dné 23. t. m. v polnem številu, katere bode brez odloga med županstva tukajšnje fare in okolice ter posamezne posestnike ob vodi „Reki“ kolikor mogoče primerno razdelil z navodom, kako in kam naj je posadé, da bodo uspešno rastle pod pogojem, da potem na novo pridelane količke po dolini dalje med posestnike vsako leto brezplačno razdeljujejo in širijo. Za ta velikodušni in blagomili, obilni dar se tukaj sl. c. kr. deželni vladi za Kranjsko v svojem imenu, v imenu domače fare in okolice županstev, v imenu posameznih posestnikov ob vodi „Reki“ in slednjič v imenu vsega prebivalstva cele trnovsko-vremenske doline najiskreneje, topleje in srčneje zahvaljujem. Bog mili blagoslovi in nam revnim deželanom ohrani še brezbrojna leta visokorodnega in preblegega gospoda c. k. deželnega predsednega A. Winklerja, kateri je s tem darom, ako ljubi Bog tudi svoj blagoslov dá, tej dolini v prihodnosti za blagostan glavni temelj položil! Jaz pa tudi tukaj vestno obetam, da, dokler bodem v tej dolini učiteljaril, bode razun mojih stanovskih dolžnosti moja največa skrb po mojih slabih močéh na to delati, da bode sčasom vsak podarjen količek na leto obožanemu prebivalstvu vsaj po en goldinar dobička donašal, to pa le, ako me bodo ljubi Bog in poleg tega tudi blagomili dobrotniki dobrohotno — kot dosedaj — milostno podpirati izvolili. Bog daj obilo blagoslova in nam tudi v prihodnje naklonjenost blagih dobrotnikov ohrani!

Ravno ko sem to dopisal, prejel sem od blagorodnega gospoda Franjo Bachman-a, okrajnega zdravnika v ilirski Bistrici, 8 vrst jabolčnih in 11 vrst hruševih najboljših vrst cepičev, katere je ta za splošni napredek v resnici ves zavzeti gospod na svoje stroške iz Merana na Tirolskem naročil, a jih meni brezplačno v porabo odstopil, za kar se vrlemu gospodu s tem preiskreno zahvaljujem. Bog mu njegovo blago dejanje tisočkratov obilno povrni!

Vodstvo ljudske šole na Premu
23. marca 1882.

Matija Rant, ravnatelj.

Prem 31. marca. (Zopet mali požar.) Včeraj okolo 11. ure predpoludne se je pri Francetu Gašperčiču, po

Politične stvari.

Hohenwart in Herbst.

(Konec)

Kako je Hohenwart razmahal Herbstu! Lotil se je najprej njegove stranke, katero je postavil pred svet tako rekoč na sramotni oder. Dokazal je tem ljudem, kako so pač obetali, pa na obljube vedno pozabili, kako so le zá-se skrbeli in kako so zdaj, ko so po svoji krivdi ob večino in veljavo prišli, jeli nagajati in kljubovati brez vsakega pravega načela. ter napadati vlado in večino državnega zbora. Povedal jim je, da taka manjšina ni spoštovanja vredna, ker je prestrastna in le nagajiva, ne dela pa nič.

Rekel je, da bi ustavoverci tudi v manjšini lahko svoji besedi veljavo pridobili, ako bi pametno zagovarjali svoje predloge in jih podpirali z razlogi pravice in državniške modrosti; da pa tako dolgo ni mogoče ž njimi v porazumljeni delovati, dokler ne popusté svojega jalovega programa zanikanja, strasti in sumničenja. Očital je Herbstu, kako on svoje nazore spreminja, kako je pred leti zagovarjal pravice deželnih zborov, kmalu potem pa jih izdal vsemogočni sili državnega zbora. Očital je ustavovercem, kako še zdaj nočejo razumeti §. 19. državnih postav. Odbil je sumničenje levičarjev, da desnica ne misli pošteno za razširjenje volilne pravice in da je volilno pravico petakarjev porabila le kot olepšanje spremembe volilnega reda pri českem velikem posestvu.

Vtis Hohenwartovega govora je bil velikansk, nemčurji so bili kakor poparjeni. Herbst je postal ves bled in naglo korakal po dvorani, klical predsednika na pomoč, hotel je iti iz dvorane, pa ni mogel ter se vrnil, in ko je prišel do besede, ni vedel nič drugega odgovoriti, ko to, da noče nič odvrniti na Hohenwartove napade. Tako opravičevanje je pač lahko in pomeni toliko, ko: zadet sem in ne vem, kaj bi odgovoril.

Razkril je Hohenwart vso zvičajnost levičarjev, kako so hoteli Dunajčane naščuvati zoper desnico državnega zbora, češ, da ima Dunaj premalo poslancev in naj se ta krivica najprej popravi. Rekel je Hohenwart: „Mi vemo, da je Dunaj prikrajšan, in mi smo tudi Dunaju naklonjeni, ker je naše glavno mesto, ter bomo za Dunaj vse storili, ne da bi nas vi morali k temu priganjati; pa za zdaj je nemogoče samo za Dunaj narediti posebno volilno postavo; čakati je treba, da se naredi postava, ki bo odpravila krivice tudi po drugih krajih, ne samo na Dunajj.“ Rekel jim je tudi, kako hočejo s pretiranimi predlogi vso postavo nemogočo storiti, in razkril njih hinavščino, rekoč: „Ko bi poslanca Kronawetter ali Steudel predlagala kaj tacega (namreč večo razširjenje volilne pravice, kakor večina nasvetuje), potem bi jima verjel, ker sta to uže večkrat očitno zagovarjala; vam pa tega ne verjamem, da bi pošteno mislili, ker ste ta krivični volilni red leta 1867. sami naredili in l. 1873. zopet potrdili brez premembe; imeli ste potem še pet let krmilo v rokah. Zakaj se toliko časa niste potegnili za Dunaj, ali za male patentarje, sploh za ljudstvo?“

Tako je naš Hohenwart bril Herbstovcem pod nos, da je vse strmelo. Takih britkih resnic levičarji še nikdar niso slišali. Nemški listi so pisali, da je bil to boj med Hohenwartom in Herbstom, ali — kar je vse eno — med konservativnim in liberalnim načelom, in niso mogli tega zatajiti, da je sijajno zmagal Hohenwart.

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Šentgothardska cerkev, katero mi je moj prijatelj najprvo pokazal, ni velika, zunaj ogorela in po dežji ter vetru osmojena, bi rekel, znotraj pa je zala, zlatá in rudeče barve je v nji celó še preveč. Tudi farovž je prav lično poslopje. Gospod župnik se bavi tudi s sadjerejo in čebelarstvom; njegov vrt je prav skrbno očeđen, zato je bilo pa po drevji obilnega sadja in posebno hruške sem debele in dobre pokusil. Žive vode v tej višavi ni, pač pa ima gospod župnik napravljeno čisto pravilno kal, iz katere je voda prav okusna. Hiš blizo cerkve ni veliko, prebivalci se poleg kmetije pečajo tudi z žganjem brinjevca, ki je vreden, da bi slovel po svetu.

V tem, ko sva ogledovala vse to, zazvoni poldne, potem pa mrliču, in jaz najdem, da so zvonovi *D-Fis-A*, toraj velika terca in dobro vbrani; kaj lepo jih je slišati.

Po kosilu, ki je meni kaj dobro dišalo, se vzdigne v družbi nekega bodočega bogoslovca in hajd nad družega prijatelja sošolca, ki v Motniku zdaj stoluje. Najprej smo se spustili v dolino do velike ceste, šli nekoliko po tej ob vodi, potem zavili na levo in vkrenili v breg, kjer sem se jaz potil in sopihal kakor hlapon; tovariša pa sta se mi smijala! Ti „kmetje“ imajo noge in sapo vse lahko, a „škric“ je težak ko svinec, sapo ima kakor „lukamatija“ in poti se, da se ves sveti. Vendar sem tudi jaz srečno prisopihal do vrha, s katerega je videti Motnik skoro pod nogami. No, vsaj tega pa spoznam brž, ko zagledam na griči dve cerkvi, akoravno je uže dvajset let, kar sem bil tu. Takrat sva s svojim sošolcem, ki je zdaj župnik v Istri, šla o dijaških počitnicah tu memo proti Kamniku in dobro mi je še v spominu, kako vljudno naju je bil prejšnji gospod župnik sprejel in pogostil. No, le čakaj, Janez, se bo videlo, kako bo pri tebi!

Motnik je trg in ravno tak še, kakor je bil pred 20 leti. Tudi farovž brž spoznam in gospod Janez prav debelo gleda, ko se pred njim pokaže moja stvarica. Malo smo sedli skup in se prav po domače pomenili o starih in novih časih pri kozarcu dobrega vina in okusnem grizljeji, potem še eno rekli, da se je jelo mračiti. Zdaj pa sta morala moja tovariša odriniti, a jaz ne; in tega sem bil vesel iz dvojnih vzrokov: prvič so me uže res nekoliko noge bolele, drugič pa sem se veselil „plavša“ s svojim prijateljem, katerega tako prav redko vidim. Prav drag mi je ta gospod Janez, ki je tudi „muzikus“ in ima v hiši „čmrlje“ (harmonij). Samo ob sebi se razumi, da nisva molčé sedela in zdehala, ampak le prekmalu nama je bila ura počitka.

Drugi dan sva po maši ogledala najprej cerkev, potem pa trg. Kakor sem uže omenil, ima Motnik nekaj, kar se nikjer ne vidi, namreč dve cerkvi skup; prva je farna, druga je bila grajska kapela, ki je pa zdaj, kakor sva videla, skoro v nevarnosti, da se podere, ker je spredaj razpočena. Glavna cerkev pa je za motniško faro gotovo premajhna, trgu skoro nepristopna. Zvonov je v obeh zvonikih skup pet, pa niso vbrani in če bi vsi skup peli, bi morali muzičnemu človeku ušesa trgati. Pa kaj se hoče! Trg je reven, daleč od sveta, toraj bo težko kaj z večo cerkvijo brez pomoči od drugod.

Na griču je videti razvaline starega grada, ki je gotovo nekđaj tu dolino zapiral. Prej je bil trg štajar-

ski, še le Napoleon je dal ga Kranjski; župnije pa je veliko na štajarski zemlji in gospod župnik ima mnogo sitnosti, ker ima poslovati s Celjem in Kamnikom. Tudi druga reč je sitna. Na Štajarskem je namreč bira odpravljena in spremenjena v denar, na Kranjskem pa ne; pa bi bili štajarski kmetje in tudi gospod župnik zadovoljnejši, če bi tudi tam ne bila odpravljena, ker to dá veliko sitnosti, pisarij in nevolje. Kranjski nemškutarski deželni zbor je tudi uže tako postavlo sklenil, kakor znano, pa presvitli cesar je še ni potrdil in upati je, da jo je ministerstvo vrglo popolnem v koš.

Hiše trga so ponižne, vendar čedne, trgovine tu skoro ni; prebivalci so prijazni ljudje, vsaj kar sem jaz opazil v pogovoru z nekaterimi. Farovž je lep in prostoren, zato ima pa gospod župnik precéj daleč do cerkve in to še v grič.

Po zajutru sem hotel odriniti, pa gospod Janez trdi, da, ker sem uže tu, moram iti ž njim v Špitalič; ni več ko dobro uro hodá po hladni, zeleni dolini, in ne bo mi žal. No, pa idiva!

In res mi ni bilo žal. Cesta se zviija po štajarski in kranjski zemlji, da pride do vodice. Ob levi je videti z gozdi obraščene stene visokih gora, te so kranjske; ob desni pa zelene, le ob vrhah gozdnate štajarske gore, s katerih gledajo prijazne hišice v dol. Res, lepo je gledati to, posebno če po dežji zasije solnce in ob poti murni škripljejo, pa mila sapica donaša vonjavo gorskih cvetlic.

Najin pogovor je živahen, toraj pot skoro prekratka, le prekmalu sva v Špitaliču; to je mala vas prav kotu, ker tu se vzdigne cesta proti Kamniku kvišku čez ne previsok rob ali greben. Jaz spoznam ta kraj brž po grajščini tik cerkve, ki je še taka, kakor je bila pred 20 leti. Ne, ni ne taka, veliko slabša je. To je menda na razpad obsojeno poslopje, vse je krmizljivo, tu ni vrat, tam oken ne, luknje so z diljami zabite, zidovje zanemarjeno, kakor streha, da bi se kaj tacega vsak kmetič sramoval. Tudi ni videti nikjer ne ljudi ne živali, še celó psov ne, ki pred grajščinami navadno najprvi pozdravljajo popotnika.

„Ej, kaj pa je to?“ — vprašam svojega spremljevalca; — „je li ta podrtija čisto zapuščena in čegava pa je?“

„To je grajščina križkega barona Apfaltrerna in zapuščena tudi ni, ker ima tu oskrbnika“ — mi je odgovor. (Dalje prih.)

Naši dopisi.

V Gorici 9. aprila. — Velika noč in — sneg! No sicer v mestu ni snega, pač pa je danes dopoludne snežilo celó na Sv. Gori! Vso drugo polovico preteklega tedna je ojstra sapa brila in sinoči se je zdelo, da ne bodo mogle procesije iz cerkve, ali, potem ko so naš 85letni knezonadškof gologlavi užugali vreme, morali so jih tudi gg. župniki posnemati; samo visocih zastav ni bilo mogoče nositi pri drugi procesiji na Travniku zaradi vetra. Veliki petek in včeraj smo imeli tudi slano; ni še pa prav znano, koliko škode je storila. Zárod na trtah, krompir (koder je uže izlezel), detelja i. dr. je gotovo trpelo. Tako je! Božiči so bili prelepi, zato imamo mrzlo Veliko noč. — Čudno se je zdelo vsem, da se naši laški sosede zaradi učnega jezika v srednjih šolah ne ganejo — oni, ki so se nekda v mestnem starešinstvu in deželnem zboru tako krepko za italijanski učni jezik potegovali. Na zadnje so se vendar spet zdramili; dr. Tonklijev in družih slovenskih državnih poslancev zgled jih je spodbudil, da je bil te dni v mestnem starešinstvu enoglasno sprejet

dr. Verzegnassi-ev nasvet, da naj se pošlje prošnja državnemu zboru, da bi se vsaj v nižih razredih naših srednjih šol napravile italijanske paralelke (zraven nemških ali slovenskih razdelkov, ni rečeno; ali, če se spominjamo večkratnih dotičnih obravnav in sklepov v dež. zboru, gre misliti, da hočejo imeti italijanske paralelke zraven slovenskih). — Tukajšnja „Ortsgruppe“ nemškega „Schulvereina“ je imela dne 31. marcija v gimnazijskem poslopju svoj letni občni zbor, o katerem poroča obširno „Triester Zeitung“ (štef. 77 od 4. aprila t. l.). Iz tega sporočila naj posnamem te-le reči. Predsedoval je gimn. ravnatelj gospod Pantke; vladin komisar je bil viši policijski komisar gospod pl. Marquet. Od novega leta sem je pristopilo 13 novih udov, odpadlo med letom 1881. jih 16, vseh skupaj jih je 103. Dohodkov je bilo 1881. l. 80 gold., stroškov 7 gold. in 84 kr. Po vsi državi šteje „Schulverein“ 400 krajnih skupin (Ortsgruppen). Mikavno je, kar je govoril g. predsednik, da namreč društvo „političnih namenov nima“; „vladi da ne nasprotuje“; da mu gre samo za to, „da se narodna zavednost med Nemci povzdiguje in krepča“; da se „nemškim otrokom povsod v Avstriji, tudi kjer Nemci posamezno bivajo, nemške šole preskrbijo“ itd. Najzanimiviše pa, sosebno za take, ki goriške razmere poznajo, je to, da trdi predsednik, da hodi nemštvo v Gorici rakovo pot (Wir wissen es ja Alle, dass leider auch in Görz ein Rückgang des deutschen Elementes zu verzeichnen ist; ... dass die deutsche Sprache im Verkehr fast nur mehr geduldet ist, und wer weiss, wie lange noch?). Dalje pripoveduje poročevalec v „Tr. Ztg.“, da so Slovenci enega odbornika ustmeno in pismeno tako strahovali, da je iz odbora in društva izstopil. Slednjič se huduje dopisnik v „Tr. Ztg.“ nad „Sočo“ in „Slov. Nar.“, češ, da sta sramotivno pisala o „Schulvereinu“ in sosebno o njegovih predstojnikih. — Vse to in še več piše „Triester Ztg.“, ne jez. — Tržaški „Imparziale“ je imel 3. t. m. dopis iz Gorice, v katerem se berejo med drugimi te-le reči o naši mestni gosposki. Doprso podobo Dante-ovo (za mestno dvorano) so dali priti iz Benetek; čuvaja za orodje požarne straže so si naročili iz Milana; podvzetnik za vzdržavanje mestnih ulic je iz Bergama; učitelj meščanske godbe je prišel iz Palme(nove); javne mestne ure so narejene v Vidmu; zvestobna adresa o poroki cesarjevičevi v Vidmu; kalupi za planinske klobuke mestnih stražnikov (policajev) došli iz Vidma; napisne table za ulice in trge so iz Florencije; in celó kamne za mestni tlak vozijo iz Cividada (Cividale). Nadpis omenjenem sestavku v „Imparziale“-u je „L' industria estera“ (t. j. vnanja obrtnija). — Današnje „vstajenje“ pri oo. Frančiškanih na Kostanjevici so poveličevali veterani, ki so prvokrat svojo godbo imeli. Veteransko društvo je bilo vložilo pri magistratu prošnjo, da bi smelo sestaviti si muzično bando iz tistih svojih udov, ki so tudi udje meščanske godbe, ali starešinstvu se je zdelo, da to ne gre, da utegnejo nastati kake navskrižnosti. Na to se je društvo pogodilo s godbo, ki je uže mnogo let v Prvačini (22 mož), toda bodo imeli prvaški godci, kedar pojdejo z veterani, posebno veteransko obleko z belim peresom na klobuku. Nekaj novih instrumentov jim je naročilo društvo. — Prihodnjo (belo) nedeljo bode prvaška banda poveličevala tudi slavnost „bralnega in podpornega društva“, o kateri drugič kaj več.

Dolenji Zemon 2. aprila. (Javno zahvalo) izražam najtopleje za podarjene cepiče gosp. M. Rantu, narodnemu učitelju na Premu, koji je podpisanemu okoli 45 različnih vrst jablanovih in hruševih blagovolil podariti, kakor tudi 1300 vrbovih količkov za občino. Bog plati

pokopali pri sv. Krištofu v grob pokojnega stolnega prošta Ladinika, a truplo so položili v lepo pozlačeno in v vijoličast žamet oblečeno rakev. Na pokrovu (rakve) je stal velik in prekrasno pozlačen križ, prihranjen kot edina tolažba neumrljivemu škofu Antonu Alojziju.

V četrtek 10. svečana zjutraj ob 8. pričela se je sprevodna slovesnost. Pomikal se je pa sprevod med zvonjenjem zvonov vseh ljubljanskih cerkvá in lepo vbranim petjem pevcev iz škofijske palače čez véliki in stari trg, mimo šentjakopske cerkve, po šentjakopskem mostu, čez Breg, gospodske ulice, mimo zvezde in frančiškanske cerkve, čez frančiškanski most, špitalske ulice nazaj na véliki trg in od tod v stolno cerkev. Prvi stopali so učenci nižjih in srednjih šol s svojimi učeniki in profesorji; potem šla so razna društva, med njimi „filharmoniki“, ki so z prekrasno vbranim petjem „Miserere“ čestito povzdigovali slovesni sprevod. Za njimi vvrstili so se duhovniki v sledečem redu: oo. frančiškani z dvema oo. kapucinoma kot zastopnikoma kapucinskih samostanov krškega in loškega; potem šli so za kapiteljskim križem bogoslovci, ki so peli razne žalostinke in za njimi dolga vrsta svetnega duhovenstva — gotovo 200 duhovnikov iz škofije ljubljanske in 20 iz lavantinske in drugih sosednih in sicer vsi v cerkveni opravi in gorečimi svečami. Tikoma pred rakvijo pa stopal je velečestiti stolni kapitelj, general-vikar A. Kos in celjski opat M. Vodušek oba v infulah, ter naposled Nj. ekscelenca prevzvišeni knezonadškof goriški Andr. Gollmayer. Sedaj še le nosilo je 8 gg. župnikov mrliča v odprti rakvi z vso škofovo opravo in olepšavo; svetilo mu je na straneh 8 gg. dekanov. Precej za rakvijo šla je škofova duhovščina in oskrbniki škofijskih posestev; za njimi njega sorodniki in Nj. ekscelenca deželni poglavar grof Chorinsky z drugimi svetnimi civilnimi in vojaškimi dostojanstveniki; potem pa mestni odbor in velika množica ljudi različnih stanov.

Pri prihodu v cerkev — bila je doslej zaprta — postavili so rakev na vzvišen oder; in ko so opravili duhovniki dotične molitve, stopil je sedanji prevzvišeni vladika na leco, ki je v prelepem in ginljivem govoru opisoval zasluge umrlega vikšega pastirja in priporočal ga vsem v večen spomin. Potem daroval je vikši škof za pokojnega skrivnostno daritev in opravil z drugimi duhovniki pri visokem katafalku tako zvane absolucije. Po teh slovesnih in ginljivih mrtvaških opravilih vzeli so mrliča iz odra in nesli ga v kapelico Mater e Božje, ki je druga od vélikega oltarja na moški strani. Tú so ga položili gg. župniki na tla in eden duhovnikov odpel je mrliču častne rede in odnesel jih na blazini; trugo pokrili so s pokrovom in spustili jo polagoma v podzemeljsko rakev — pričujočim spred oči. Nj. milost knezonadškof vrgel je še trikrat na rakev (trugo) pepela in odpel z duhovniki poslednje molitve, ter se poslovil za dolgo — od vélikega škofa Antona Alojzija, katerega smemo tako zvati po njegovi smrti tudi v njega — oporoki.

Odpečatil in razglasil jo je 7. svečana — kmalu potem, ko je izdihnil preblagi knez svojo plemenito dušo v nebo — deželne sodnije svetnik Brunner.

(Dalje prihodnjič.)

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Da se le človeku s čem duša priveže, pa je koj boljše, odpró se mu oči in ušesa za svet in to, kar je

na njem. Zato sem jaz prav za prav še le zdaj zagledal Vransko, ki je prav čeden trg s cerkvijo in visokim ponosnim zvonikom; manj všeč je meni bila cerkev, na kateri je videti, da je delo iz različnih dôb, posebno srednji predelek s korom vred je zeló temen. Takrat so jo ravno popravljali znotraj in zunaj, toraj je bilo po nji vse razlečeno, v sprednjem delu je malal lašk umetnik na obok nekaj, kar se pa še ni poznalo.

Zunaj cerkve naletiva na gospoda župnika, do tje meni le po imenu znanega, ki je bil ves zamišljen v delo pri cerkvi. Postali smo malo pred cerkvijo v pogovoru, potem pa sva šla, ker se je noč bližala, nazaj k Šentaku, kjer sva si prej večerjo naročila; bila je dobra, tudi vino se je prileglo. Le nekaj se pa vsaj meni ni prileglo, namreč tisto žvrgolenje pri drugi mizi, ki ni bilo ne slovensko, ne nemško, ampak ne vem kaj; bile so ženske in zdaj mi je bilo brž vse jasno. Ženski spol je povsod enak — vsaj po večini — pri nas pa gosposkemu gre še ta čast, da širi nemštvo med nami. Po tej nenavadni prikazni osupnen zvem popraševaje, da je „jara gospoda“ z uradniki vred tukaj precéj nemškutarska; sam gospod Šentak, ki je narodnjak od nog do glave, mi je to pritrdil; če je v kakem gnezdu le kaj „gospode“, je uže nemškutarska.

Jaz sem mislil tukaj prenočiti in drugi dan iti naprej, pa ta prikazen mi je kar mahoma vzela vse veselje. Kaj bi počel sam med neznanimi ljudmi, ki po vsem tem še tako nemščino tolčejo, da ni ničemer podobna!!

„Ej, Janez, veš kaj, s tabo grem nazaj, saj je eno in isto, če prenočim takraj ali unkraj meje; imam vsaj prijetno družbo, tu pa ne vem, če bo.“

Tako rečem gospodu Janezu, on pravi, da mi je ta predlog hotel uže sam staviti, in tako se peljeva nazaj v Motnik. Nisem se kesal; večer nama je prekmalu preteklo, posebno, ker sva s pogovorom zašla v davna, a nepozabljiva šolska leta. No, gospod Janez, sprejmi hvalo, spominj na Motnik mi ne bo tako brž izginil, bila mi je to prav ljuba postaja na tem mojem potovanji.

Zjutraj me je potegnila pošta na Vransko, kjer sem se pa le kratko mudil v pogovoru z gospodom župnikom pri kozarcu jutrajnega piva, s katerim sem si nabrusil pete, pa se o prav lepem vremenu pod razpetim solnčnikom in z viržinko med zobmi jel dalje pomikati po celjski cesti; kdor me je videl, je moral brati na mojem obrazu popolno zadovoljnost z vsem, kar je in kar ni, in ako bi me bil kdo prašal, če mi kaj manjka, bi mu bil prav ponosno odgovoril: „nič!“ To je tisti popotni duh, ki potovanje prijetno dela; kedar ne maraš več viržinke med zobmi imeti, si pa eno zapoješ ali zažvižgaš, pa se ti pot sama spodmika pod nogami, da prideš na svoj cilj, prej ko si misliš.

Vreme je tako lepo, da si lepšega za potovanje še naročiti ne bi mogel. Razen tega pa še dolina prekrasna. Tu je uže široka in čedalje širja; na desni pač ostanejo goré trdovratno v svoji vrsti, ali na levo se ti svet odpré tako, da ima ravnina podobo trivogelnika, ki se pri Celji pa zopet zaklene, da je bolj podoben skaženemu peterovogelniku. Na levi, tam ob podnožji gorá, je videti grad, kateremu pravijo „Sanec“, dom nekdanjih celjskih grofov. Če bi bil jaz še dijak, kakor o svojem prvem potovanji po tem kraji, bi mi ne bilo nič, vkreniti na levo in ogledati si tudi to starino; zdaj pa sem uže bolj len popotnik in ostanki nekdanjega trinoštva me tudi več posebno ne mikajo, ker sem tak, da se nad marsikako stvarjo te vrste le prerad razjezim ali vsaj mi kalí dobro voljo, če se spomnim, kako so gospodarji takih „kurnikov“ nekdanj naš narod tlačili. Zdaj pač tega ni več in to je prav. Zato se mi take „zwingburge“ zdaj ne zdé več tako mikavne, kakor ne-

katerim učenjakom, ki po stari zgodovini brskajo; če jaz tak „kurnik“ zagledam, se mi brž vsili misel: koliko so ubogi kmetje trpeli, da so ga sozidali, in koliko krvi se je zavoljo njega prelilo! Toraj oko na desno v lepo dolino!

Komaj pa sem nekaj streljajev od Vranskega, kar pridrdra za mano voz in precéj debel glas veli:

„Alo, na voz! Saj se bote rajši peljali, ko peš šli po ti enomerni dolgočasni cesti.“

Jaz se zasučem na levo in tik mene stoji konj z vozom in na vozu sedi gospod Šentak s par ljubimi otroci. Se ve, da se jaz brž prisedem, ker se je ob najboljšem vremenu še vendar bolje voziti ko hoditi peš, če se kdo ravno ne priduši ali ne stavi, da bo do tje in tje peš prišel. Kaj tacega pa jaz nisem stavil, zato sva z gosp. Šentakom kmalu sedela skupaj in se pogovarjala o tem in onem. Zvedel sem, da je ravno tako vnet, kakor zaveden narodnjak in njegov čili konjiček nas je vse skup le prekmalu pripeljal do Grobelj. Tu pa jaz potrkam prijaznemu gospodu na rame, da naj konja vstavi, ker tu se zavije pot proti Braslovčem, kamor sem bil namenjen.

„Kaj? Mar ne marate iti v Celje?“ — me praša gospod Šentak.

„Ne, me ne veseli“ — je moj odgovor.

„Zakaj ne?“

„Ker je Celje tako nemškutarsko gnjezdo, da tacega menda na Štajarskem ni.“

„Vam je morda znano uže?“

„Kaj pa da, drugače bi tega ne rekel.“

„Res je, res, prav imate, z Bogom toraj!“

„Z Bogom, pa ne za zmiraj!“

„Kaj pa, da ne, Bog varuj. Srečno pot!“

In voz je zdrčal, jaz pa vkrenil v severno stran.

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Upor v spodnji Dalmaciji (to je, v Krivošiji), Hercegovini in Bosni.

Spisuje J. V.

I.

(Dalje.)

Ko se je upor pričel, jeli so Krivošijanci svoje rojake doli pod seboj stanujoče Dalmatince, ki so ostali zvesti našemu presvitlemu cesarju, počasi nadlegovati. Kakor hudournik planili so iz svojih skalnatih peči v mesta v nižinah, pobrali, kar so mogli nesti seboj, živino odgnali seboj itd. Po svečnici so postali celó predrzni. Pri belem dnevu vsipali so se v bližnje vasi doli, da celó naše velikanske vojskine ladije so se jim morale umakniti, ker z viška valili so na-nje velike skale, ali pa so na mornarje streljali, da, en pot so poveljniku ene ladije celó oglas poslali, da si bodo prišli njegovo ladijo ogledat, morebiti bodo našli kaj na nji, kar bi znalo z njimi iti.

Naši vojaki so bili sila raztogoteni, vse je pokalo po njih. Tako blizo upornikov so bili, a vendar jih ne mogli od nikodar prijeti! Ko pa so postajali ustaši le od dne do dne predrznejši, sklenili so, poskusiti se z njimi, naj velja kar hoče.

Za boj so se generali odločili ravno en teden po svečnici, 9. februarija. Naših vojakov je bilo 5 batalionov in pol. 9. februarija zjutraj bilo je še mračno, ko so jeli naši vojaki plezati v gore, včasih po vseh

štirih v zatišji okolo skal lazeč. Trebalo se je dobro skrivati, ker s kirivošijanskih skal vsipal se je na-nje vedno gostejši sv nčen dež.

Od 6. ure zjutraj jelo je tudi doli na morji pokati in grometi. Z vojskinih ladij, ki so s težkim železom okovane, da se jih krogle iz kanonov ne primejo, jeli so mornarji streljati težke bombe kviško gori na krivošijanske planine. Po kotorski morski zajedi je gromelo in pokalo, da so se gore tresle; ni minulo dolgo in vsa morska zajeda zavila se je v gost beli dim. Ladij ni bilo iz dima več razločiti in le, kedar se je iz kanona zabliskalo, uganil je človek lahko, kje naše ladije stojé.

Na krivošijanski planini leži več majhnih vasic, na pr. Orehovec, Ubli, Ledenice itd. Ladije so se tako razvrstile, da so se metale smrtne krogle z nekaterih ladij proti Orehovcu, z družih proti Ublju, z družih zopet proti Ledenicam itd. Kam so naše velike krogle padale, se ve da se ni moglo spodaj z morja videti in tudi ne, če napravljajo upornikom kaj škode. Lahko so bili naši vojaki veseli, ki so se med tem, ko je spodaj na morju tako grozno pokalo, počasi prebili skozi skale kviško gor v Krivošije.

V Orehovcu so se uporniki skrili v trdno cerkev, odkodar so sprejeli naše vojake z gostimi krogami, ko so se jeli gori na planini prikazovati; a z ladij gor se je izvrstno na-nje streljalo, naši pešci prijeli so jih od druge strani tako čvrsto, da jim je prihajalo v cerkvi od trenutka do trenutka tesneje.

Toda odjenjati Krivošijanci nočejo, dokler jim ne začne streha nad glavó goreti, in se goreči ogorki utrinjati na-nje. Sedaj še le popusté cerkev tuleč in rujo več, kakor divjaki. A daleč ne marajo bežati, brž ko se jim ponudijo potoma skale v zatišje, počenejo zadaj za nje, ter pričnó v naše neustrašljive vojake streljati. Za vsak korak treba je bilo poslati nekoliko svinčenk sem in tje, kdo ga bo odstopil, naši ali uni. Pri tem boji merili so zlasti na oficirje, ki se zavoljo svoje obleke od družih uže od daleč lahko ločijo. Pri Orehovcu ustrelili so ustaši stotnika Bohna v čelo, da se je pri tej priči mrtev zgrudil, in nadlajtenant Vinterica zeló težko obstrelili, a pogumni mladi oficir ne odjenja po nobeni ceni, dokler niso ustaši iz Orehovca prepodeni in zmaga dobljena. Ob treh popoldne bil je boj končan, naši zasedli so sovražna kota in skrivališča ter podili upornike proti črnogorski meji, kjer se čutijo najvarniše. V Orehovcu so jih naši 8 vjeli, naši sila veliko patron in vsakovrstnega živeža. Srečali so se tudi z necim zeló sumljivim človekom, ki je prinašal upornikom brž ko ne poročila o naši vojski in jih tudi z denarjem preskrboval. Kdo ga mu je dajal, se ne vé, in zeló ustreglo bi se nam poizvedeti, kdo je ta naš sovražnik, ki podpira naše upornike. Ko so ga prijeli, imel je 3000 cekinov pri sebi.

Med tem so pa tudi na družih krajih Krivošije naši povsod zmagali; najtrje šlo je pri Ledenicah, a tu bila je zmaga pa tudi najslavnejša. Naši morali so se v raztrganem skalovji večkrat ustaviti ter malo odnehati, ker uporniki bili so celó dobro skriti ter škropili naše vojake s svinčenkami, gostimi ko dež. Naposled pa so jim prišli vendar tako blizo do živega, da so lahko slišali, kako so se uporniki drug družega podžigali in si dajali pogum, vmes pak so tudi našim kričali: „Stojte, nazaj!“ A „nazaj“ naši vojaki ne poznajo, dokler niso zmagali; čim bliže so upornikom prihajali, tim bolj jih je užigalo, tim hujša jeza gorela je iz njih. Med tem, ko naši pred zadnjim poskusom malo odjenjajo, da se opočijejo, prišel je k sreči nadlajtenant Kinel s kanoni v gore, zgrabil sovražnika od strani ter jel s kanoni va-nj streljati, da je bilo groza. Odslej se Krivošijanci niso in ne morejo več vzdrževati, urno poberó

z upiranjem proti nabiranju vojakov tudi cerkvene zadeve. Veliko Dalmatincev, večina Hercegovincev in Bošnjakov, ni rimsko-katoliške vere, ampak grške. Zeló se je tem grškim kristjanom zamerilo, da so postavili v Sarajevu rimskega nadškofa, ne pa grškega. Vsled tega so celó grški duhovni pritegnili k upornikom, ter jih podpirajo, kedar in kjer morejo. Dne 19. februarija sešle so se na priliko v enem tacih grških samostanov daleč od Zadra velike ljudske množice, ki so odločno zatrjevale, da so za upornike. Sicer so te gospode in mnogo družih zaprli ter jih dovêli v Zader, a od dne do dne se je bolj kazalo, da niso zastonj pridigovali. Tu in tam po Dalmaiciji pokazale so se oborožene čete, ki so ustavljale železnico, napadale žandarje v njihovih hišah, ter morile in požigale. V Bosni so zasačile naše gospóske velik pogreb; ko so trugo preiskali, našli so mesto mrliča veliko število pušek v nji, ki so jih ljudje hoteli na ta način iz mesta upornikom v roke spraviti. Prav blizo Sarajeva prijeli so grškega duhovna, ki je podpihoval svoje poslušalce za upor, in ko se je njegov škof za-nj potegnil, odgovoril je bosenski komandant baron Dahlen: „Duhovnik je zaslužil smrt in ustreljen bo, ker nikakor ne kaže, da bi se ž njim mečje ravnalo, kakor z onimi, ki jih je zapeljal. Če bi se kaj tacega skazalo bodi-si komur koli, in celó škofu, ne premišljeval bi se ne en trenotek, ali naj mu podpišem smrtno sodbo ali ne!“

V Bosni in Hercegovini so vodniki upornikov po večem Turki, katerim nove avstrijske naprave nikakor nočejo ugajati. Celó v severni Bosni ni več varno. Železnica, ki pelje iz Broda v Zenico, je v večni nevarnosti, skoro ni minul dan, da niso naložili na šine kamenja ali tramov, da potisnejo železniški vlak s tira.

(Dalje prihodnjič.)

Glasbena novica.

* Ravnokar je na svitlo prišlo: „Asperges me“ in „Vidi aquam“, zložil P. Angelik Hribar za sopran, alt, tenor in bas ali za en glas z orgljami.

Dobi se pri Blazniku. Cena 20 krajc., po pošti 2 kr. več. Ker je „asperges“ in „vidi aquam“ od vis. čast. ljubljanskega knezoškofijstva ob nedeljah pred veliko sv. mašo zapovedano, bote ti dve lahki, a veličastni skladbi cerkvenim korom po mestih in deželi prav dobro došli.

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Predno nadaljujem s popisom potovanja, naj ob kratkem povem, zakaj za Celje nič ne maram. Prvič, ker je strašno nemškutarsko gnjezdo, drugič pa, ker se ga skoro bojim. Da, bojim se Celja in zakaj? Ker se bojim zaslužene kazni.

Ko sem bil pred par leti zadnjič tam in v gostilnici zahteval vrček piva slovenski, se nježna natakarka čmerno obrne od mene s pojasnilom:

„Hier hob'mer kan pivo, hier hob'mer blos pir. Kennens niks tajč?“

„Če nimate piva, pir pa sami pite“ — se odrežem jaz in grem, ne zmeneč se za zabavljanje natakarice.

Kmalu dobim prijatelja starih let, pravega gada, in mu povem, kaj se mi je zgodilo; reči moram, da sem bil precėj razjarjen.

„Ej“ — me pomiri on — „daj Celjanom ta mah-ljej nazaj, saj si uže marsikatero vdel; jeziti pa se nikar!“

Hm! dobro, ali kako! Oba začneva ugibati in uganila sva jo. Zvečer se podava na vrt neke večje gostilnice, pa tako, da gre on prej, jaz kmalu za njim, a sedem k drugi mizi. Gibčni natakak se pridrsa k meni in me praša — nemški, se ve da — kaj želim. Jaz si naročim po francoski, ker toliko ta jezik uže znam, da bi ne bil prišel v zadrego, če prav bi natakak znal francoski. Pa ta me debelo gleda, nastavi uho ter praša: „Kennens niks tajč?“

„Comment?“ — je moj francoski odgovor.

Natakak se premisli, pa steče k drugemu in mu pokaže mene, češ, „tam je človek, ki francoski govori, postrezite mu vi“.

Res prifrčí drugi, ki praša v natakarski francoščini po mojih željah; temu pa odgovorim grški, se ve da le z besedami, ki so mi še iz šol v spominu ostale. Natakak leti nazaj k prvemu in mu reče, da to ni francoski, ampak bo najbrž angleški. Zdaj nastane prepir med natakakjema, da postanejo gosti, katerih je bilo vse polno pri mizah, pozorni in tudi gostilničar priteče ter praša po vzroku prepira. Ko ga izvé, pride in me ogovori sam laški; jaz pa mu dam nazaj tisto zmešano latovščino, katero smo gojili nekđaj v šolah, sestavljeno iz nemščine in slovenščine, pa tako, da je vsaka beseda v sredi pretrgana in povsod pritaknen zlog „la“. Krčmar in gosti vlečejo to zmes na ušesa in začno ugibati, kaj je to. „Novogrški“ — pravi ta; „ne, angleški“ — drugi; „kaj še, rumunski“ — tretji in tako dalje, samo „bindiš“ ne, to so vedeli. Slednjič me obsodijo za Turka. Krčmarju pa vendar na misel pride, da mi podá jedilni list, ki je bil — se ve da — nemški. Jaz vzamem list v roke, ga obračam in ogledujem od vseh strani, pa ga dam krčmarju nazaj.

„Ta še brati ne zna, mora biti prav divjak, kak paša ali kaj tacega“. Tako zadoni po mizah in prav lepe besede padajo; nekdo se še prav širokoustno nemški oglasi: „Prinesite mu pečnega človeka, morda mu bo ta všeč!“

Zdaj pa se jaz nekaj smeha, nekaj nevolje ne morem več zdržati in iz ust mi buhnejo prej uže pripravljene besede v nemškem jeziku: „Hvala lepa za zabavo! Vidite, da si človek ne vé pomagati, če zna le samo nemški“.

In smuk skoz vrata, katera mi je moj prijatelj po dogovoru brž odprl, potem pa zopet zaloputnil za mano. Hrup je bil velikansk, jaz pa sem jo cvirnal, kar so me noge nesle, proti „belemu volu“ in tam brž smuknil v svojo sobo, kamor je za mano kmalu prišel prijatelj z naznanilom, da so brž po mojem odhodu ali marveč begu uganili, kdo da sem, in da bi bilo slabo godilo se mi, če bi je ne bil tako naglo in previdno popihal.

To je dogodba, zavoljo katere se jaz Celjanov bojim. Zdaj pa naj častiti bralec pridruži se mi zopet na poti proti Braslovčem.

Solnce je gorko, moj solnčnik skoro preslab zá-nj. Pa nič ne dé, lepa je ta pot, ki se vije po zalih vaséh in hladnih zelenih logih, da je le malokrat samotna. Kar mi je bilo posebno všeč, so bili samo slovenski napisi po kolih ob poti, kakoršnih po Kranjskem ni videti (ker mora k vsaki slovenski besedi biti pritaknena tudi nemška) in pa prijazni obrazi Štajarcev, ki so me srečevali in memo katerih sem šel. Vse popotnika lepo pozdravlja in če kaj prašaš, ti vsak rad dá najobširnejše pojasnilo. Tudi beračev ni, ki bi popotnika nadlegovali, kakor marsikje drugje.

Poldan je uže odzvonilo, menda ravno na Gomilskem, ki je precėj obširna in bela vas; ime utegne pri-

hajati od gomilj ali grobelj, ki jih je tu v rovani veliko videti. Mudil se tu nisem nikjer, ker se ne maram vsake pol ure vstavljati.

Akoravno sem po tem potu pred 20 leti uže prestavljal svoje popotne noge, se nisem mogel na vse spominjati, kar sem ob potu zagledal; vendar se je nad kako rečjo še vjel moj spomin; tako nad gradom ob cesti — imena ne vem — do katerega pelje mal drevo-red in v katerem sem bil dijak takrat tako dobro pogosten. Zato se vstavim in zrem proti gradiču, ki je kake dobre tri streljaje od ceste, kar zaslišim za sabo glas:

„Glavo stavim, da je to B.....! Le pogledjte ga, če ni ravno tak, kakor je namalan, samo suknjo ima namesti peruti“.

Jaz se naglo zasučem in pred mano stoji krepek mož pa dve čili dekleti, on s koso, oni pa z grabljami na rami.

„Kaj vruga! Kako me pa poznate?“ — prašam jaz zavzet.

Punci se spustite v smeh in pokažete grablje, mož, menda oče, se šaljivo namiži, pa gredo vsi z glasnim smehom, želeč mi srečno pot pa da bi me kak nemškutarsk pajk ne vjel. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Pravnega ministra dr. Pražaka ukaz na predsedništvo graške nadsodnije.

Vendar se je g. dr. Pražak spomnil, da v Avstriji živé Slovenci tirjajoči svoje narodne pravice. Dolgo pomagale niso pritožbe zoper nerednosti in protipostavnosti graške nadsodnije, katera je popolnem prezirala in tako rekoč z nogami teptala uže prej od ministerstva nam zagotovljene pravice.

Temu je sedaj vendar konec, slovenski jezik vpe-ljan je po mnogih ovirah v sodnije.

Ministerstvo izdalo je ukaz od 18. aprila t. l. št. 20.513, ki nam pové, da je pravno ministerstvo med zadnjimi dvajsetimi leti skrbno na to pazilo, da mu ni izginilo izpred pogleda vprašanje, kako bi se uredila raba v deželi navadnih jezikov pred sodnijami v okrožji nadsodnije graške.

Nam prostora primanjkuje, da bi objavili ves ukaz, ki se upira na ustavni zakon in druge v prejšnjih letih uže izdane ukaze tičajoče se vpeljave slovenskega jezika v urade.

Kako odločno se glasi ukaz na nadsodnijo v Gradcu, razvidimo iz sledečih besed pravosodnega ministra:

„Pri tem stojim jaz kot voditelj justičnega ministerstva na stališči, katero je justično ministerstvo med dvajsetimi leti za pravo priznavalo, to je — na stališči, da je samo vladni in izvrševalni oblasti na podlagi v polnem obsegu pristojajočih pripomočkov in virov dodeljeno, faktum določiti, koliko se je slovenski jezik uže razvil in koliko da je sposoben za sodnijsko rabo; da pa nasprotno sodnije niso poklicane, ta faktum od slučaja do slučaja preiskovati, ter se eventualiteti nasprotujočih si odločb izpostavljati, temveč, da je sodnijam dolžnost, enkrat za vselej po kompetentni strani izrečeno dejansko razmero svojim razsodbam v podlago jemati. Sploh po mojem mnenji ni naloga sodnijam, jeziku, ki ga državna uprava kot v „deželi navadnega“ pripoznava, po zakonu mu zagotovljeni pristop k sodnijam stalno zabranjevati; in če sodnije slovenske vloge samo zategadel a limene odbivajo, ker je prošnjik tudi

nemškega učen, tako vidim v tem priprosto, a kratkonikar zakonito sredstvo, s katerim se celo vprašanje o enakopravnosti a limine odbija!

Posebno pa moram zahtevati, da se določilo četrtega odstavka v ukazu na prvem mestu imenovanem, to je v ukazu od leta 1862., ki splošno določuje, da se morajo slovenske vloge sprejemati, kakor tudi dopolnjoče določilo poznejšega ukaza od leta 1866., ki takim vlogam vse pri kazenskem in civilnem postopanju se nahajajoče vloge in posebno tudi pravne tožbe prišteva, strogo izpolnuje, in da se to izpolnjevanje dalje ne skrčuje na slučaj, če vložnik ni učen nemškega jezika.

C. kr. nadsodnijski prezidij naj ta ukaz nadsodniji in vsem sodnijam v omenjenih pokrajinah polnoobsežno v izpolnjevanje naznani ter tudi državnemu nadsodništvu objavi z dostavkom, da se ima po njem ravnati, ter ga tudi državno-pravdniškim organom v imenovanih okrajih dostaviti.“

Mi smo zadovoljni s tem, in prepričani smo, da je ta ukaz, kakor „Slov. Narod“ pravi, najboljši in največi vspeh, ki smo ga dosegli pod vlado grofa Taaffe-a.

Naši dopisi.

Z Dunaja 2. maja. — V mojem zadnjem dopisu se nahaja velika tiskovna napaka gledé ogerske delegacije, ta je namreč menj privolila skupni vladi 2 milijona in ne 4 milijone. — Razen tega je izid skupnega glasovanja obeh delegacij pokazal, da se ni to zgodilo, kar so „Novice“ pričakovale in ves drugi politični svet, ampak ravno nasprotno, pri skupnem glasovanju sprejeta je bila manja svota, po sklepu ogerske delegacije, ker od 18 poslancev ogerske delegacije, ki so prvič glasovali za vso svoto, je samo eden ostal mož beseda, 17 pa jih je glasovalo nasproti in poleg teh še 8 levičarjev avstrijske delegacije, kateri so v naši delegaciji tudi glasovali poprej za vso svoto. Vzrok temu izidu je neki strah, da bi se ne uvedla v Bosni in Hercegovini vojaška vlada in prvi nasledek onega glasovanja je bil odstop skupnega denarnega ministra Slavj-a. Političen program njegovega naslednika pokazal bo odločilne namene o upravi zasedenih dežel za bližnjo prihodnost.

Sodnijska preiskava, oziroma konečna obravnava, bolj in bolj jasno kaže, koliko so zakrivile mestne in policijske oblasti grozno nesrečo pri požaru „Ring-teatra“. — Zadnji ukaz pravosodnega ministra, s katerim nadsodniji graški zaukazuje sprejemati slovenske vloge v vseh slovenskih in slovensko-nemških okrajih, je zeló oster in odločen, priobčuje ga od besede do besede včerajšnji „Vaterland“; ali bo pa imel zaželeni vspeh ali ne, to bomo prav kmalu videli. Časniki trdijo, da je graška viša sodnija sklenila, se ravnati za naprej po tem ukazu.

Dalmatinski poslanec dr. Monti odložil je poslanstvo, ker mu je bilo nemogoče glasovati za nov „col“ na žito, kavo itd. za deželo dalmatinsko, katera pred 2 leti še te vrste davka poznala ni, temveč ga bila popolnem prosta; tudi imenovanje Laturja za deželnega šolskega nadzornika ter imenovanje mladega Conrada za okrajnega glavarja, katerih nobeden ne zna ne hrvaškega ne laškega jezika, je Monti-a globoko žalilo. Drugi dalmatinski poslanci čutijo sicer enako, vendar pa za zdaj postopajo še drugače in glasovali so včeraj, ko je bil nov col na kavo sprejet z večino 27 glasov, tudi za ta davek. — Drugo polovico tega meseca ima prenehati zborovanje državnega zbora. — Ravno zdaj ob $\frac{3}{4}$ 1. uri pričela se je obravnava o uvožnini na žito, vpisanih je 25 govornikov.

kratkem tolikega zaupanja; vse, karkoli je storil, bilo je dobro, ter vsak duhovnik mislil si je, tako mora biti in ne drugače, knezoškof uže vé, kaj dela.

Tudi na gostoljubnost, ono lepo, Slovencem, posebno duhovščini slovenski prirojeno lastnost ni pozabil; skazoval jo je v popolni meri; skoro ni bilo nedelje razven posta, da nisi gosta našel pod njegovo streho; od prve adventne do prve postne nedelje pa pogostil je vsako nedeljo 20—30 duhovnih in svetnih dostojanstvenikov; vse te zapisoval je od nastopa prevzvišene službe do smrti svoje v zapisnik v to svrhu, da je vedel, kedaj te, kedaj zopet druge povabiti.

Potem bil je izvrsten pravnik in izvanredno izurjen koncipist; koncipiral je kak dan toliko, da sta imela njegova dvorna kaplana ves drug dan dovelj pisati. Vsi uradi brali so njegova poročila in spise z veseljem in skoro v 35 letih ni se primerilo, da bi bili mu odbili kak predlog ali nasvet. Tudi na Dunaji pri zborovanji škofov l. 1849. občudovali so škofje njegovo nadarjenost, izurjenost in učenost v pravi cerkveni in svetni. Posebno visoko ga je čislal preslavni knezoškof breslavški, poznejši kardinal Diepenbrock. Zeló priljubljen bil je tudi pri cesarji in njega dvoru.

Ako je imel sovražnika, prizanesel mu je rad. Pač preseliti se je moral zaradi njega profesor dr. Jakob Zupan iz Ljubljane v Celovec, a na vladno povelje in to še le potem, ko se je poslužil miroljubni vladika vseh milih sredstev, da bi bil pripeljal veleučenega profesorja na pravi pot. Napadal je namreč tá neprestano skrivno in očitno slehrnemu pravičnega Antona Alojzija; knezoškof ga je opominjal, ali zastonj; naposled presegalo je nedostojno obnašanje še celó vladi, sklicala je komisijo — vladnega svetovalca Vesel-a in izanskega župnika Vojsko, ki sta po dolgem in nepristranskem preiskavanji spoznala profesorja za krivega. Za kazen odvzela mu je (vlada) profesuro, odločila mu 500 gold. letne pokojnine in poslala ga v pregnanstvo v Celovec. Anton Alojzij, čegar srcè ni gojilo in ne poznalo srda, usmilil se je svojega sovražnika, ter lajšal mu pretužno stanje s tem, da mu je pošiljal čestokrat ne malih svotic (50 tudi 100 gold.) denarja v Celovec. To svedočijo nam še sedaj živeče priče. Ako je pa prišel k njemu (tedaj njega pregnanstvo ni bilo tako hudo) bodi-si na Goričane ali v Ljubljano, sprejel in pogostil ga je vedno prijateljsko.

Vsakdanje privatno življenje njegovo bilo je kaj navadno, zmérno, redno. Gosp. Cvek, njegov sluga, sedaj učitelj v pokoji, in gospá Bleiweisova, bivša pokojnega vladike kuharica, opisujeta nam ga tako: „Ustal je Nj. prevzvišenost zjutraj ob 5. uri, o duhovnih vajah pa ob 4 $\frac{1}{2}$ uri. Ko je odmolil jutranjo molitev, pisal je v svoji uradni sobi do osmih; potem maševal je v domači kapeli prva leta sam, a zadnja eden njegovih dvornih kaplanov. Po sv. maši zajuterkoval je navadno malo juhe z jajcem, o postnih dneh pa privoščil si je le nekoliko čokolade, ali pa tudi ničesar, da mu je le zdravje dopustilo; črne kave pil ni nikedar. Sprejemal je potem ljudi do 11 $\frac{1}{2}$ priproste, od 11 $\frac{1}{2}$ do 1. ure duhovno in civilno gospodo. Ob 1. uri je obedoval; malo juhe, mesa, nekoliko pečenke ali močnate jedi, kozarec dobrega vina zadostovalo je njegovi telesni potrebi. O postnih dneh postil se je strogo in zdrževal se mesnih jedi tudi o sabotah, da-si ni to zapovedano v ljubljanski škofiji; a on je hotel biti in bil je v resnici luč — tudi gledé cerkvenih zapovedi — svojim vérnikom; še celó zadnje dni, ko je vidoma hiral, ni zamogel ga pregovoriti njegov zdravnik dr. Čubar, da bi bil opustil postiti se. Po obedu opravil je duhovne molitve in potem videl si ga zopet tičati do 6. ure v njega uradni sobi. Da bi bil duha razvedril, peljal se je sedaj ali šel je na sprehod

najraje na škofijski vrt k sv. Petru ali pa proti Rosnicam; ako je bilo vreme neugodno in pozimi, kratkočasil se je doma sè svojimi prijatelji duhovnimi in svetnimi do 8. ure, to je, do večerje. Po večerji zapazil si ga zopet pri delu do 10. ure; opravil je potem duhovne molitve, priporočil se Vsegamogočnemu in šel počivat. Tega reda držal se je, ko je bilo mogoče, kjérkoli je bival.“

* * *

Tako smo opisali, kakor smo poizvedeli in kolikor je bilo v naši slabi moči, življenje in zasluge vélikega škofa Antona Alojzija, čegar imé se bode svetilo sto in stoletja v povestnici cerkveni in svetni mile nam domovine slovenske, oziroma škofije ljubljanske. Velečestiti stolni kapitelj postavil mu je l. 1860. iz zapuščine njegove v stolnici na evangeljski strani oltarja sv. Rešnjega Telesa spomenik (doprski kip), katerega je prekrasno izdelal domači umetnik g. Zajec iz najlepšega arabskega marmorja; pod kipom čitaš na beli plošči sledeči napis: „Anton Alojzios Wolf, Episcopus Labacensis et Princeps, Insignium Imperialium Austriacorum Ordinum; Leopoldi Magnae Crucis et Ferreae Coronae I. Classis Eques, Francisci Josephi Commendator, Sacrae Caes. Reg. et Apost. Majestatis Consiliarius intim. act et cet., natus Idriae 14. Junii 1782; Sacerdos ordinatus Labaci 15. Decembris 1804; Episcopus Labacensis 3. Octobris 1824. Goritiae consecratus, 7. Februarii 1859. defunctus et in hujus Ecclesiae cathedralis crypta ad aram Ss. Redemptoris depositus; in administranda Diocesi indefesso fervore explendecens, de Patria et Litteris meritissimus ac Collegii Aloysiani Fundator“ — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski, lastnik cesarskih avstrijskih redov: vélikega križa Leopoldovega reda, vitez železne krone I. vrste, komendnik reda Fran-Josipovega, Nj. ces. kralj. apost. Veličanstva skrivni, pravi svetovalec itd., rojen v Idriji 14. junija l. 1782., v mašnika posvečen v Ljubljani 15. decembra 1804.; v škofa ljubljanskega posvečen v Gorici 3. oktobra 1824.; umrl 7. februarja 1859. in pokopan v tej stolnici v rakvi kapelice ss. odrešenika (imenuje se tudi kapelica žalostne Matere Božje); v oskrbovanji škofije z neumorno gorečnostjo se odlikajoč, za domovino in vede velezaslužen in Alojzijevišča ustanovnik.

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Pred mano se vzdiguje gorovje, deloma obsajeno z vinskimi trtami. Tu raste vino, pač ne sladko, pa vendar zdravo, samo navaditi se ga moraš. Za temi gorami je Šoštanj in Velenje. Ves zamaknjen v to zelenje komaj zapazim pred sabo Braslovče, v katere okoli vogla tako rekoč nenadoma stopim. Lep in še precéj velik je ta trg, mora imeti tudi nekaj obrtnije, ker se to po raznih napisih vidi, med katerimi je mnogo tudi nemških. Meni se je zeló podoben zdel našemu Mengšu.

Kam? Vroče je, da mi pot z obraza lije, ura je uže ena čez poldne, mene žeja. Oziram se po trgu ob levi in desni, videti je več gostilnic, pa kam? Nekoliko si to preišlujem, potem se osrčim in vstavim postar-nega moža, ki me je ravno pozdravil:

„Čujte mož, kje je pa tukaj čitalnica?“

„Čitalnica?“ — preišljuje on — „v Celji in Mo-

zirji uže vem, da je, tukaj je pa najbrže ne bo, ker bi drugače jaz zá njo vedel“.

„Tako? No, pa pošteno pivo se bo menda dobilo?“

„To pa uže, to. Tam-le, vidite“ — s tem kaže na desno — „tje zahajajo gospodje, tam bo uže dobro“.

Jaz sem žeje tako uže kar zijal, zato bi mi bilo pivo privileglo se, če bi tudi ne bilo dobro, pa je bilo. V sobi sem našel — koga? davkarskega eksekutorja, ki si je za kosilo ravno precéj „počasi okroglo“ klobaso in kisló zelje pa krompir privoščil. Mož me je pogledal gotovo za kakega višega, ker me je tako ponižno ogoril, pa nemški; ko je pa od mone dobil odgovor slovenski, sem kar videl, kako je njegovo spoštovanje do mene padalo, brž sem se mu zdel kaj zeló nizkega, ker odslej se ni menil z mano toliko, kolikor s svojo klobaso.

Ko sem si žejo ugasil, oglašim se v dekaniji, kjer najdem malo, pa veselo in častno družbo duhovnikov, v prvi vrsti gospoda dekana. Moj namen je bil, oglašiti se le memo gredé, pa to ni šlo, pridržali so me vljudni gospodje in prebili smo v prijazni zeleni lopi par zá-me prekratkih ur; v tem sem videl, da je gospod dekan umen kmetovalec in živinorejec; da je tudi iskren narodnjak, tega skoro ni treba še posebej omenjati. Kar mi je bilo pa posebno všeč, je bilo to, da štajarski gospodje duhovniki med seboj v tako lepem sporazumljenji živé in se večkrat obiskujejo ter v družbe zbirajo, kar po nekih družih deželah ni vseskozi navada, marveč je veliko „puščavnikov“.

Okoli pete ure, ko sem se jaz po prav res okusno oparjenem piščancu in s kozarcem dobrega vina okrepčal, se vzdignemo, zunaj Braslovč pa vzamem od drugih slovó, le gospod kaplan iz Pake gre z mano, ker imava eno pot. Zemlja tukaj je večidel peščena, polna protja in jagnjetov, kakor pri nas ob Savi; to je struga Savine, o kateri, če jo tu tako preširno vidiš, ne bi verjel, da je ista, ki pri Zidanem mostu tako pohlevna priteče v Savo. Reči moram, da sem dobil prav „rešpekt“ pred njo, ko sva se v čolnu prepeljala čez njo in sem videl, kako hudourná in svojeglavna utegne biti, kedar se napije gorskih vodá in postane jezna. Ob levem bregu sva jo potem mahala proti Šmartnu na Paki memo jako čednih belih hiš; zato in ker je moj spremeljevalec bil jako zgovoren, toraj pogovor živahen, sva bila le prekmalu v Šmartnu, kjer sem jaz zavoljo bližajoče se noči najel voz do Mozirja. Rad bi bil videl tudi svojega starega prijatelja, ki me je v Ljubljani tobak kaditi navadil, zdaj pa tam v šoli otroke „meštra“, pa ga ni bilo domá. Zato se poslovim z zahvalo od gospoda kaplana (kateri se je pa uže v večnost preselil, predno so te črtice na svitem, kakor moj ljubi „klostermuc“ v Dobu), sedem na voz in drčim proti Mozirju.

Moj voznik je bil zgovoren mož, da vé, koga pelje, sem precej zvedel iz njegovih ust. Meni je bilo to prav, ker komaj sva bila prav na potu, se je uže jelo mračiti in kaj naglo je bila noč, toraj nisem mogel opazovati krajev, preko katerih sva se peljala; le lučice je bilo videti iz hišic, pa savinjske valove, dokler sva se vozila ob njenem bregu.

Prav v trdi noči uže pridrdrava v Mozirje in se vstaviva na pošti. Ko sem odpravil voznika, ki ni bil ravno poceni, se naselim ob mizi, kjer je bilo zbranih več gosposkih ljudi, med njimi tudi „referent“, ki je imel opraviti z vredjenjem zemljišnega davka. Ali „bes te plentaj“, me uže imajo! Komaj namreč me zagleda vrla in postavna gospodinja, me uže spozná in izdan sem; pa nič ne dé, prišlo jih je še več in dobro smo se zabavali precéj dolgo ponoči. Zvedel sem marsikaj, česar pa ne bom tu popisoval, ker bi se te moje črtice

preveč raztegnile. Dobra je ta gostilnica, jaz sem bil z vsem zadovoljen, z jedjo, pijačo in ceno; mislim, da je to vsak, kdor se tam vstavi.

Drugo jutro sem si ogledal trg, ki je bolj podoben mestu, kakor na pr. naša Radoljica. Tu imajo čitalnico, jaz bi jo bil rad videl, pa je bilo vse zaprto; rekli so mi, da je zvečer bolj živahno. Govorilo se je vse le bolj slovenski (čeravno referent ni znal) in tudi po trgu nisem slišal skoro nemške besede. Tu je slovenski duh uže utaboren. Škoda, da se nisem mogel dalje muditi tu, ker sem se bil odločil za vožnjo s pošto, katera pridrdrá sém ob pol desetih zjutraj. Naj bode še omenjeno, da do tu gre telegrafični drat po savinjski dolini, dalje ne.

Ko pošta pridrdrá, se odpeljem proti Gorenjemu gradu. (Konec prih.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 9. maja. — Obravnave državnega zbora o colnini vlečejo se zmiraj v eni meri; ni je tarife, katera bi ne bila enemu prenizka, enemu previsoka, ker ta upije: varujte domačo obrtnijo, drugi z enako pravico kliče: varujte domače poljedelstvo, in zopet drugi ne manj opravičeno naglašuje: varujte, da naše ubogo ljudstvo ne bo moralo predrago plačevati svojega živeža, svojih oblačil in sploh svojih potrebščin pri vsakdanjem življenji. — Pravo je pri vsem tem le eno in to v kratkih besedah rečeno: da se pri teh vprašanjih varuje enakomerno korist vseh krogov prebivalstva. Enakomerno se mora se vé da tudi varovati naša državna polovica, ki je bogateja na obrtnijskih izdelkih, in enako ogerska bogateja na poljedelskih pridelkih in izdelkih. Zato je treba soglasnega sklepa ali poravnave obestranskih vlad, in iz tega razvidna je tudi težava in neplodnost poskušanj, doseči sprememb colninske postave, ako bi bile tudi res koristne in opravičene. — Pri colnini na žito poskusila je državna zbornica tako spremembo na korist južnim, žita potrebnim deželam, toda vspeh tega glasovanja bo, kakor se sploh sodi, samo to, da bo zborovanje trajalo samo zato morebiti 10 dni dalje, kar stane 40.000 gld., tedaj gotovo več, kakor se hoče cena žita onim deželam znižati, colnina znaša namreč pri pšenici 50 kr., pri turšici 25 kr. od 100 kil. — Pričakuje se, da bo colninska postava sprejeta vsaj do tega petka, potem se zborovanje pretrga za nekaj dni, ker imajo česki veliki posestniki v terek volitev naslednika za odstopivšega barona Pretisa. — Sodnijska obravnava o požaru „Ringteatra“ še zmiraj traja in izjava vsake priče bolj vtrjuje, kako velika je bila malomarnost oblastnij pri gašenji ognja in še bolj pri rešitvi ljudstva.

Z goriške okolice 7. maja. (*Raznoterosti.*) V poslednjih „Novicah“ sem bral razpis službe tajnika kranjske kmetijske družbe s plačo le 420 gold., kar je gotovo pičlo plačilo, in naš prezgodaj umrli oče Bleiweis je več kakor 30 let opravjal ta posel vestno s samo to remuneracijo, ker plača se to ne more imenovati. — Mi Goričani smo pa v tem srečnejši, kakor vi Kranjci, ker naše kmetijske družbe tajnik, ako ga smem tako imenovati, ima plačo s 1500 gold., in da mu ni treba popolnem nič delati, ima prideljenega kancelista s 700 gld. plače. Kranjska dežela šteje prebivalcev okolo pol milijona, goriška pa le 200.000; pri Vas imata tajnik in kancelist 1000 gold. plače, pri nas pa 2200 gold.; Hrvaška z bivšo vojno Krajino ima prebivalcev okolo 2 milijona, tajnikova plača pa je 1200 gold. brez kancelista, ravno tako tudi v Gradci. Pa te tajniške službe vam nobeden ne dobi, ako ni rojen v blaženi deželi, ali pa mora vsaj spadati k zavezi „Irredente“ itd.

drdral je brzi vlak dol od Zgornje-Gorenjskega, in okoli 10. ure bila sva v Ljubljani, kjer sva našla v gostilni „pri Avstrijskem Cesarju“ prav dobro in prijetno prenočišče. (Dal. prih.)

Zgodovinske stvari.

Upor v spodnji Dalmaciji (to je, v Krivošiji), Hercegovini in Bosni.

Spisuje J. V.

II.

(Dalje.)

Upor, kakor se je uže zadnjič omenilo, razširil se je tudi v Bosno in Hercegovino, ali je morebiti celó tam nastal. Največ je upornikom na mari, da prestrižejo zveze in ceste med večimi hercegovinskimi in bosenskimimi mesti. Lehkó bi tem pótem zabranili, da bi se našim poslala pomoč, ako bi bili v zadregi. Uže v pričetku leta 26. januarija morali so se naši sprijeti s Hercegovinci, ki so se prizadevali zapažiti cesto med Mostarom, Nevesinjami in Fočo v Bosni. Še nevarnejše bi bilo, če bi bili uporniki zaseli cesto med Fočo in Sarajevim. Zato so se poslali 27. januarja naši vojaki pod nadpolkovnikom Hoce-jem iz Sarajeva proti Foči trebit cesto ter razpedit uporabne druhali. Bilo jih je komaj 1500 mož. Pot bila je neizrečeno težavna. Prenočiti se je moralo prvi dan na snegu in ledu; celó vode je manjkalo, tako, da se je moral za pijačo in kuho sneg topiti. Drugi dan pomikali so se proti Trnovemu, kamor je imela priti za vojaci kolóna, ki jim je nosila njihov živež. Pot postajala je vedno težavniša. Med tem pa se je sporočilo nadpolkovniku Hoceju, da so uporniki zasedli Rogojski preláz, na meji med Bosno in Hercegovino. Kazalo sedaj ni nič družega, kakor nemudoma dalje marširati, da naši pridejo prej na Rogojski prelaz, predno pritekó upornikom večje čete na pomoč.

Naj bi le pot ne bila tako neizrečeno težavna. Za vsako stopinjo kviško v goré morali so se naši vojaki s snegom in ledom pričakati. Če bi ne imeli pijonirjev, ženijskih vojakov seboj, bi celó ne priplezali na planine, ker dostikrat je bilo treba na dolgo sekati stopnjice v led. A naši vojaki so se izvrstne skazali, ter plezali čvrsto in dobre volje kviško. Proti poldnevu dospeli so na vrh planin, a potoma so se uže z uporniki sprijeli, ter izgubili memo dveh družih vojakov tudi stotnika Tihi-ja, enega družega stotnika in dva vojaka so pa nevarno obstrelili.

Tu na Rogojski planini so en dan počivali, pričakujoč tovore z živežem, ki so še ta dan dospeli na planino. 31. dne januarja pomaknili so se naši dalje v Varoš, kjer se je izvedelo, da je majhen oddelek naših vojakov v Mrezici v veliki nevarnosti; še huja prede pa morda onim v Foči, kamor pritiskajo ustaši od vseh strani. Sedaj se ni dalo dolgo premišljevati, kajti Foča bila je zavoljo svoje lege na črnogorski meji zeló imeniten kraj. Kdo vé, če ne bi Črnogorci priskočili svojim bosenskim prijateljem na pomoč, ako bi bila sila velika.

Nova poročila kazala so vedno jasneje, da je pot proti Foči uže od upornikov zasedena. Naj veljá kar hoče, Foča se mora rešiti. Brez počitka morali so vojaki dalje. Proti večeru 1. februarija poslal je nadpolkovnik Hoce en batalijon vojakov proti Ustikolini, kjer se je našim uže slabo godilo, en batalijon proti Foči, drugi dan pa jo je mahnil sam z ostalimi batalijoni tje kaj.

Naj bi ne bil tako uren, brž ko ne bi mu bili ustaši Fočo prestregli, kajti tu je bilo celó malo naših vojakov, ustaši pak so napeli vse žile, da dobe ta imeniten kraj v svoje roke. In še celó sedaj jih ni bila volja pustiti našim Fočo, 3., 4. februarija napadli so z vso silo bližnje kraje: Brod, Suvjesno in Hunić, a naši so jih kmalu na vse kraje razpršili.

Srčnosti, ustrajnosti in neomahljivosti naših vojakov ni prehvaliti. Nadpolkovnik Hoce telegrafiral je županu v Neuhaus na Českem, od kodar so bili njegovi vojaki domá: „Ponašati se smete s svojimi fanti, izvrstni vojaki so!“

Ker se je upornikom štrena v južni Bosni zmešala, držali so tim čvrsteje Hercegovino, a tudi tu niso nič opravili, naši razgnali so jih na vse strani. Upora pa vendar le še ni konec, ker uporniki so se umaknili više gor v Bosno in proti srbski meji, ker menijo, da se smejo nekoliko na Srbe zanašati. To niso vesele novice, upora še dolgo ne bo konec; še sedaj se pretepajo naši s hrcegovinskimi in bosenskimi druhalimi, da celó v Krivošijah ni mirú. Dokler pak ne dobimo natančnejih poročil, prenehali bodemo za en čas svoje popise o upor.

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje in konec.)

Kraji, po katerih sem se zdaj peljal, so mi bili čisto neznani. Na vozu smo bili štirje: dva trgovca, ki sta se iz Hrvaškega pripeljala, jaz in postilijon; voz je bil priprost, tesen in trd, da smo po slabi cesti vedno odskakovali. Skoro bi bil šel rajši peš, pa ker sem uže plačal, naj bo; dobro, da sem si bil v Mozirji za to pot nekoliko želodec pripravil.

Kmalu nad Mozirjem unkraj Savine se pokaže samostan Nazaret na jako prijetnem gričku; le škoda, da nisem utegnil ogledati si ga; morda mi bo kdaj ugodnejša prilika za to. Spodej je videti star grad ljubljanskega knezoškofa in tri njegove pile (žage) ob Savini; tu se prično tudi neizmerni gozdi gornjegrajski, tudi lastnina ljubljanskega knezoškofa, in se vlečejo po vsi dolini skoro do kranjske meje, kakor sem pozneje še le videl.

Dolina je tako prijetna, vasi ob obeh krajih tako belih hiš, polje tako lepo, sadnega drevja in na desni celó zelenih vinogradov toliko, da človek skoro pozabi slabo cesto in trdi voz, na katerem se pelje. Ob Savini pa je žaga za žago, vmes kak mlin, tako da se oko ne more dolgočasiti. Moja tovariša na vozu sta, čeravno radovoljno, vendar komaj vstrezala mi z odgovori na moja vprašanja, toliko meni mikavnih reči je bilo videti. Vštric Rečice, čedne farne vasi tam pod gorovjem, sta poskakala z voza in mi želela srečno daljno pot. Spoznala sta me pa tudi, ker eden je rekel:

„Tu gor dalje je vse lepo varno, ni več nemškutarjev, le v Gornjem gradu morda še par.“

Odslej sva s postilijonom sama drčala naprej. Vstavila sva se le v mali vasici, kjer je poštna postaja za Ljubno — faro, ki se na desni strani ne daleč od ceste vidi. Brž potem je mal klanec, vrh katerega se ti pokaže cerkev sv. Frančiška, znamenita zato, ker ima nekatere cerkvene ornamente, katere je pletla sama cesarica Marija Terezija, ki je bila s svojim sinom Jožefom tu; takrat je darovala tej cerkvi, kakor so mi pravili, tudi toliko zlata, kolikor je njen mali sinček takrat tehtal, pa cesar Jožef II. je to darilo (podoba

Jožefa) potem na Dunaj vzal, češ, „cesar mora na Dunaji biti“. Rad bi si bil te znamenitosti ogledal, pa pošta ne čaka; morda najdem še kedaj priliko za to.

Memo te cerkve, stoječe nekoliko na griču, se spuštiva v gozd, ki neha še le kratko pred Gorenjim gradom; gost je in poln smerečja, čeravno drevje ni posebno debelo. Ko se razgled odpre, pokaže se velikanska cerkev, po vsem podobna ljubljanski šenklavski, le da ima en sam zvonik.

„To je Gorenji grad“ — pojasni postilijon.

Kmalu se približava in razločiti je lepe hiše; veliko jih ni videti, ker se prav po meščanski zeló skup drže — menda zavoljo pičlega prostora, kajti dolina je tu uže zeló stisnena. Savina je uže tudi bolj pohlevna, most ni širok in tako sva kmalu pred pošto, kjer skočim z voza in raztegujem svoje preresetane kosti.

Tam pa sedita dva duhovnika na klopi, oba dobrovoljnih obrazov; nekoliko se gledamo, pa se spoznamo: bil je gospod dekan in nek duhovnik iz bližine in zopet sem bil v dobrih rokah. Ura se je bližala dvanajsti, a miza je bila zá-me uže pogrnena. No in kako! To je bilo zopet veselje zá-me, kakor prejšnji dan v Braslovčah! Zopet se je zbralo okoli mize več gospodov in da nismo zdehali, se razume samo ob sebi. Gosp. dekan je postaven, častit mož, jaz ga do tje nisem osebno poznal, drugi gospodje zgovorni, gospod kaplan pa postrežljiv in uren, da je kaj.

Popoldne mi je gospod kaplan, ki je tudi dober „muzikus“, pokazal cerkev. To je prava katedrala od znotraj in zunaj, podobna ljubljanski stolni cerkvi. Tlak lep kamenit, „kupela“ visoka, orgle tudi velikansko delo; za gornjegrajsko faro so ti prostori gotovo preobširni, zato je v sredi cerkve napravljena lesena prižnica za krščanski nauk. „Façada“ ali sprednji konec je krasnejši celó od ljubljanske stolnice. Spredej jo tako rekoč zaklepa ali objema škofov grad, velikansko poslopje z obširnim dvoriščem, v katerem so zdaj gornjegrajski uradi in tudi farovž; vse se lepo vidi. Zunaj so stari stolpi z raznimi grbi in podobami. Tu je rezidiralo več ljubljanskih škofov, katerih je tu menda osem pokopanih; na vnanji južni steni je vzdanih tudi več spomenikov ali grobnih kamnov. Lepo je tukaj, le to se je meni zdelo, da ima gospod dekan premalo zemlje okoli svojega bivališča.

Popoldan smo prijetno pregnali z raznim ogledovanjem, pri katerem nas je posebno prej omenjeni gospod župnik kratkočasil s svojimi res pravimi burkami. Da ta dan nisem šel naprej, se o takih okoliščinah samo po sebi razume. Za večer je bila nam prihranjena še posebna veselica v čitalnici, ker Gornji grad ima tudi svojo čitalnico, kakor vsak pošteni slovenski trg, če ima namreč mož toliko, da jo osnujejo. In res! Šlo se je bilo lepo število čitalničarjev, še precéj dobra godba potujoče česke bande je bila ravno tam in nam je godla najprvo nemške in potem druge; ko pa je zapazila, kake vrste ljudje da smo, brž je vdarila na slovanske strune in mi smo začeli peti. Prav kratkočasno je bilo to, še le o polnoči sem se spomnil na posteljo, na kateri sem potem prav dobro spal, da me še jutranji zvonovi niso zdramili.

Kaj bom dalje pisal o Gorenjem gradu! K večemu to, da bi bil rad še tam ostal en dan ali dva, tako vse domače in kratkočasno je bilo. Ali meni se je mudilo, toraj vzamem slovo od gostoljubnega in vljudnega gospoda dekana ter jo maham peš naprej proti „Novi Štifti“. Gospod kaplan, ki mi je uže prejšnji dan tako ljubo družbo dajal, me spremi nekoliko, potem pa se vrne nazaj, ker ima opravke doma.

Pot ali cesta naprej je boljša za pešca ko za konja in voz. Dolina postaja čedalje ožja in pustejša, človeku

se zdi, da gre tu v kak kot. In tako je res. Na obeh krajih se pomikajo hribi skup, vsi črni, ker so gozdi le smrečje; prištej k temu še krmižljivo vreme, pa stavim, da ne boš dobre volje. Kako bi toraj mogel o tem kaj mikavnega pripovedovati! Srečal sem le par žalostnih krav pa plašnih pastirjev, ki so menda mislili, da jih bom s svojo brado snedel, družega pa ni bilo nič. Menda tu ljudje in živina vidijo le redko gosposke ljudi, posebno bradaste.

Tudi vreme ni bilo ugodno, megle so se po hribih vlačile, čeravno dežja niso spuščale iz sebe. Sploh je bila pot zeló pusta. Razveselil sem se še le, ko sem zagledal pred sabo ponosno cerkev pri „Novi Štifti“. Tam sem se moral oglasiti in sem se rad oglasil, ker sva se z gospodom župnikom uže prejšnji dan v Gorenjem gradu dogovorila, da ne bom kar tako memo smuknil.

„Nova Štifta“ je romarska cerkev, znana po Kranjskem Koroškem in Štajarskem; prostorna je in po skrbi sedanjega župnika primerno opravljena; v takem kotu bi jaz kaj tacega ne bil iskal. Okoli nje je obširno zidovje, tudi dve stari kamniti podobi pri vratih.

Vse to sem jaz v družbi vljudnega gospoda župnika ogledal in če bi se mi ne bilo mudilo, bi bil gotovo popoldne in čez noč tam ostal. Ker pa to nikakor ni šlo, odrinil sem po kosilu z gospodom župnikom proti kranjski meji, to je, proti Kamniku. Cesta se tu vleče vedno na vzgor, popisoval je ne bom, ker je podobna vsem hribovskim cestam; nekoliko sva je odrezala po stezah, pa je bila vendar dolga; boljša pa je od one v dolini, čeravno večidel samotna, zato mi je bila družba gospoda župnika tem ljubša, ker ogledovati ni bilo tako nič, ko gosto obraščene strme gore na obojni strani.

Skoro dobri dve uri plezava tako navkreber, kar prideva do kola, ki naznanja mejo med Štajarsko in Kranjsko; ravno na vrhu je to, potem se cesta spusti navzdol. Še nekoliko streljajev daleč po kranjski zemlji me spremi gospod, potem se ločiva in moja pot je odslej samotna. Med strmimi hribi, pravimi velikani, se spušča v dol, tu in tam je videti raztresene kočé, njive in planinske senožeti, po nekaterih ljudi pri delu, po pašnikih pa govejo živino in koze na paši, katerih zvončki so edini glasovi, ki se tu čujejo. Dolga je pot, noče je biti konec, ob vsakem ovinku se pokaže še dalja črta; čedalje huje šumi tudi potok, ki je bil pri izviru skoro tenka glista, prevračaje svoje bistre valovčke čez okroglo kamenje. Popisoval tega pota ne bom, ker so te črtice tako uže preveč raztegnile se in ker je bil meni tudi skoro pravi križev pot; jele so me boleti noge, pa tudi želodec bi bil uže rad kaj imel; zato sem doli uže za Prašnikarjevo cementno fabriko stopil v krčmo, pa dobil sem tacega vina, da me še zdaj strese, če se ná nj spomnim. Namenil sem se bil do Kamnika, pa prehitela me je noč, noge so mi opešale in tudi život, po mrzli hribovski sapi in mokrem vremenu prevzet. Tako sem bil prav vesel, da sem prišel do Stranj, kjer imam sošolca župnika, blazega in pohlevnega gospoda Gregorja. Ta me je spravil v posteljo, me ogrel in tako sem drugi dan okrepčan šel proti Kamniku, od koder me je potem pošta potegnila v Ljubljano, in mojega potovanja je bilo konec.

Te svoje črtice, na koncu zavoljo prejšnje obširnosti precéj skrčene, sklenem s prisrčno zahvalo vsem, ki so mi potovanje s tem in onim olajšali in osladili. Morda se še kedaj vidimo!